ن

ورک شوی پَل

(دلندو کیسو مجموعه)

ليکوال : بشير دوديال

۱۴۰۰

بسم الله الرحمن الرحیم

فهرست

د لیکوال یادښت

د آزماینتونو آزماینت

راديو

په ښت شوی کاروان

د کیسو له گنج څخه

شهید وروڼه

خزانه او مرغلرې

ن

د فال چینه

گنهکاره لوبه

بیرار

د سیستان یو پخوانی نکل(له ولسی فوکلور څخه)

ورک شوی پَل

کاپره امریکا ده !

تږی مهاجر

خالونه

ستر ارشاد

د افغانیت ثبوت

د لیکوال یادښت

په شپیتمه لسیزه کې د دې قلم یو ژمان او د لنډو کیسو دوه ټولګې خپرې شوی؛ ژمان او د کیسو یوه داستانی مجموعه دافغانستان د لیکوالو ټولنې نشر کړل او د لنډو کیسوبله مجموعهد اردو د نشراتو ریاست له خوا چاپ شوه.د داستان لیکلو ته می دوام ورکړ، بیلابیلو خپرونو د لیکلو غوښتنه کوله. د لنډو کیسو دریمه ټولګه مې هم چمتو کړی وه؛ دهغه مهال د لیکلو په ماشین مې ټایپ اود لیکوالو د ټولنی د داستان برخې ته مې سپارلی وه.د لیکوالو د ټولنې د هغه وخت رئیس اروانباد اعظم رهنورد زریاب یې دچاپ په خاطر رسمی لیک دولتی مطبعی ته استولی و، خو له خپرېدو مخکې مطبعه وسوځیده، زما استول شوی کتاب ورک او دلیکوالو د ټولنې ټول اسناد هم له منځه ولاړل، زه پوه نشوم چې زما دغه ټایپی یواځنۍ نسخه به څه شوي وي؟په هغې کې یو شمیر راغلي داستانونه دهغه وخت بیلابیلو مجلو لکه ژوندون، جرګه، سباوون، انیس، آواز او نورو کې چاپ شوی وو. څو نورې لیکنی مې چې په هیڅ ځای کی نه وې نشر شوې، هم د ۱۳۷۱-۷۲کلونو په جګړو کې له لاسه ووتې. له بده مرغه د۷۲-۱۳۷۱کلونو په تباکوونکی جګړه کې مې د شورا(ایوبخان مینه) په سیمه کې خپل کور بشپړ له لاسه ورکړ. زه د جګړې په یوه ډیره بده ورځ تش لاس د کورنۍ له غړو سره په ډیره خواشینۍ او وېره له کوره ووتم او جلال اباد ته ولاړم. کله چې دوه کاله وروسته جګړه یو څه کمه شوه؛ راغلم، د کور مې هیڅ نه و پاتې:یوه دسپیروخاورو غونډۍ وه، دروازې ، کړکۍ او آن د کوهی څرخ او کټارې یې وړې وې. کور له بنسټه

نړیدلی و، د کوټو، دهلیز او انګړ بریدونه نه معلومیدل او زما ټول کتابونه، لیکنې، ژباړې او اسناد له منځه تللي وو. په دې توګه زه نه یوازې دخپل کور د اسبابونو او وسایلو په خاطر، بلکې تر دې هم زیات د خپل کتابتون د کتابونو، مجلو، قلمي ناچاپه آثارو او له لاسه وتلیو ژباړو او په دې کې د لیکل شویو لنډو کیسو له امله خپه شوم. په دې کې د یوشمیر مجلو کلکسیونونه، نقشې او نور اسناد هم وو. ممکن هغه مادیزیان هېر کړم، خو هغه معنوی زیان او له لاسه وتلی آثار نشم هیرولای.

کله چې کابل ونړېد او دولتی مطبعه وسوځیده، ګڼ شمیر لیکوال او فرهنګیان پېښورته مهاجر شول، هلته دافغانانو یو شمیرمجلو اوموقوتهنشریاتولکه : تعاون، افغانستان ازاد، مرجان، صدف، وفا اخبار، سپیده، هیله، برگ سبز،حقوق بشر اونورو خپرونو او د افغان لیکوالو او فرهنګیانود تجمع مرکزونوسره همکار شوم. دغه قلم د دې ډلې یو و. وروسته تر ۱۳۸۱ل. کال څخه چې په هیواد کې نوې سیاسی پروسه پیل شوه، بیا هم دغه قلم دوخت موقوته خپرونو سره همکاری لرله.

دا دی نیت مې وکړ چې یوشمیر هغه لنډې کیسې چې پخوانیو دوو داستانی مجوعو(ټولګو) کې ندي راغلی او ما وموندلې، یا نوې لیکل شوي، دلته سره یوځای کوم، خو تر دې منځ ډیری راڅخه ورکې دي. غواړم له موقع څخه په استفادی لهګران ورور جناب عزیز جرات څخه مننه وکړم چې دغه یو څو لیکنې یې چې د زړو پاڼو له منځه وموندل شوې، د کتاب په بڼه وپسوللې اود خپرولو اقدام یې وکړ. د (آریایی) له سایت څخه د زړه له کومې خوشحالی څرګندوم. دا به زموږ د فرهنګی اعتلا په لاره کې یو ګام وي.ځوان نسل او زموږ نننې کیسه لیکوال به په دې سوچ وکړی چې موږ څه ډول کیسې لیکلی. په دې کتاب کې هغه کیسې ندی راغلی چې دوو پخوانیو ټولګو کې نشرشوې وې، بلکې هغه یو څو داستانونه دي چې د پخوانیو کاغذونو له منځه، چې له جګړو او کډو کولو را پاتې وو، لاس ته راغلي دي.

د دغو لنډو کیسو په لوستو به اوسنی کیسه لیکوال او ځوان کول قضاوت وکړي چې پخوا پښتو کیسو کې څه وو؟ لومړنۍ پښتو کیسه د اروابناد راحت زاخیلیشلیدلی پنه وه. وروسته یوشمیر نورو کیسه لیکوالو لکه مهدی شاه مهدی، سلیمان لایق، قتیل خوږیانې،غوث خیبری، عبدالله خدمتګاربختانی، ح. زړه سواند او امین افغانپور کیسې ولیکلی او بیا زموږ همزولو لکه زرین انځور، اسدالله غضنفر،احسان الله آرینزی، قدیر حبیب، امان الله ساهو، اکبرکرګر،عیان، بریالی باجوړی، خالق رشید او یوشمیر نورو دوام ورکړ.دا دی اوس نامخدا ګڼ شمیر ځوان کیسه لیکوال لرو. هیله ده دغه وربښمین هنر دوام ومومی او د عروج په لوري ولاړ شي.

کابل - قرغه

۱۴۰۰/۸/۶

د آزمـــــایښـــــتونو آزمــــایښـــت

(لقد کان فی قصصهم عبرة لاولي الالباب)

د تل په شان د جزيرة العرب په شګلونو دښتوکی داوښانو اوږد کاروان له يوه پړاوه تر بل لاره لنډوله. کاروانيانو کی چا خُرما بدلوله او چا غنم. ددوی کاروان به کله د خُرما وو د لوړو اواوچتوونو له خوا او کله هم دبی پايه دښتو او کله هم د شګلونو غونډيو له اړخونو په اوږدو لارومزل کاو . کله به چې د سهار نښې را ښکاره شوې، نو د شپې د وروستني رانه ستوري په راڅليدو به د جرس غږ اوريدل کيده او کاروانونه به خوځيدل.

دعربو بيدياي بيری به له شامه تر مصره، له حمس نه تر يثرب او تردمشق، وادی السبع، فلسطين اوکله هم تر روم سرګردانه وی. حضرت ايوب له کاروانيانو د دغو ټولو سيمو له حاله خبرېد، خوشام تر نورو ملکونو ډېر آباد او معمور و. هغه د اسحاق پيغمبر له او لادونو څخه يو نبی و، ميرمن يې بی بی رحمته د يوسف (ع) له درنې کورنې څخه وه.قران دغه د قوی ايمان لرونکی نبی ته (ايوب صابر) خطاب کړی دی.

او ايوب څنګه په صبر او استقامت وآزمايل شو؟ قران عظيم الشان څلور ځايه دا موضوع ياده کړی ده. په ټوله سيمه يوابهت وزری غوړولي وې، لکه چې بيابان او پيريان او هرهرڅه د بنی آدم دبی مثاله اوستړې قربانۍ ترژورې اغيزې لاندی راغلي وو! هغه چې الله تعالی په هغې سره حضرت ابراهيم عليه السلام او حضرت اسمعيل عليه السلام و آزمايل. او کله چې د حضرت ابراهيم له پښته اوه نسلونه نور را لوی شول، نو په دې کې حضرت ايوب زوی د آموص بايد ځان سترې شکيبايي او د صبر د تريخ جام څښلو ته چمتو کړی وای.

حضرت ايوب (ع) هم د پلارګنی له خوا د پيغمبرانو کورنۍ سره پيوست و اود نبيانوله اولادو څنی و. ده لره بويه چې بې شميره نيک خصايل او پسنديده ممايز ولري، او ترټولو صبور او مشکور اوسي. او دا پرته له آزمايښت څخه نه ښکاره کېدل.

د حضرت ايوب (ع) واده له بی بی رحمتی سره وشو. دغه بی بی د افراثيم لور وه. د دوی ژوند ډېر خوږ، بی غمه، بی درده او پرته له هر کړاو څخه تېرېد. خدای پاک دوی ته ډير نيک سيرته او ښايسته زامن او لوڼې ورکړې. د حضرت ايوب عليه السلام په کور کې د هيڅ شي کمی- کاستی نه و، او دوی هم د الله (ج) په نعمتونو او راحت کې د ذولجلال ذات شکر ادا کاو...

وخت له وختونو الله تعالی وغوښتل چې د ايوب (ع) صبر، شُکر او قناعت دده د ناروغی، بيوزلی اوخوارۍ په موده کې هم و آزمايي. حضرت ايوب (ع) بايد ځان سختی او له تکليف او غم څخه ډکی آزموينی ته چمتو کړی؟

***

د حضرت ایوب (ع) زامن او لورګاني د خپل کور په دننه کښېره ټول ناست وو چې آباده کوټه بې له کوم توپان او سیلاوه ونړېده. په دغه پېښه کې حضرت ایوب (ع) د خپلو خوږو اولادونو مرګ د سر په سترګوولید. د هغه ګران اولادونه چې تر هغه پرون پورې روغ – رمټ او خوښ – خوشحاله وو، نورنو د تل لپاره د خپل مور او پلار سره مخه ښه کوي.

ایوب (ع) ته له هر نعمت غلی – دانی، میوې، مال او هر څه ډک کور پاتې شو، خو اولاد یې نه و. هغه مبارک په ډېر غم ورځی تیرولې چې دده له هر څه ډک کور اور واخیست او ټول شته د اور د لمبو خوراک شو. هغه او ماندینی ته یې پرته د تن له جامو هیڅ ور پاته نه شول.

دوی د دې شاهدان وو چې له خواری، محتاجی، او کړاوه ډک ژوند سره مخامخ شول. په همدې وخت کې د ده وجود په داسې رنځ اخته شو چې هم یې درد او خوږ ډیر وو او هم نور داسپډرانه مشقتونه دده د تن پوټکي باندې را څرګند شول، چې ډېر تکلیف یې ورکړ، دبدن پوستکی یې زخمی زخمی او په داسې تور او سوربخن رنګ واوښت چی له هر ټپ څخه یی وینې بهیدې.

ورو ورو په ټپونو ژوندی چنجي را پیدا شول. له ده څخه ټولو خپل خپلوانو مخ اړولی و اوچا یی د کور ور هم نه پرانیست. حضرت ایوب(ع) له خپل دغه رنځ څخه ډیر زیات په عذاب او په شرم او درد اخته و. د ده بی بی هم د یوې سل کلنې زهیرې او ناتوانې بوډۍ په شان شوې وه. هغه د ناروغي په حالت کې په ډیرو ستونزو له ځایه خوځید، آن دا چې دا اندیښنه ور پیدا شوه چی خدای (ج) مه کړه دده زړه او ژبه په چنجنو ټپونو اخته نه شی چی بیا به د الله تعالی له ذکر او عبادت څخه هم پاتې شي. هر څه یې هیرکړل، چا ددوی خبر نه اخیست په کور کې یې څه نه وو. له دې ټولو سره یې په صبر او استقامت عبادات ترسره کول. ډیر سخت کړاو سره سره یې صبر خپله پېشه وګرځوله. له ټپونو څخه یې وینی- زوې او چینجی ګډ بهیدل، خو ده صبر کړی و. چې تکلیف ورباندې له حده زیات شو، نود خپل بی نیازه رب دربار ته یی رجوع وکړه، د الله (ج) دربار ته یی په ډیر عجز او خضوع، په ډیرو زاریو دعا وکړه:

ۙ أَنِّي مَسَّنِيَ ٱلضُّرُّ وَأَنتَ أَرۡحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ.

یعنی : ای زما ربه بی شکه زه په ډیر تکلیف او ناروغۍ اخته شوی یم او ته ډیر مهربان او د مهربانو څخه هم مهربان یې.ایوب (ع) خپل رب ته عذر او نیاز وکړ چی صحت یې روغ شی چی په صحتمندۍ او پاک وجود عبادت په کامله توګه ترسره کړای شی، نو ویې ویل:

وَٱذۡكُرۡ عَبۡدَنَآ أَيُّوبَ إِذۡ نَادَىٰ رَبَّهُۥٓ أَنِّي مَسَّنِيَ ٱلشَّيۡطَٰنُبِنُصۡبٖ وَعَذَابٍ .

یعنی: بی شکه چی ماته شیطان تکلیف او مشقت رسولی. په دې توګه صابر ایوب (ع) له ډیرې ویرې او تواضع د خپل ضرر تکلیف نسبت مجازاً شیطان ته وکړ. دی وایی چی ګوندي ما څخه به د شیطان د فریب او بېلارۍ کولو له امله کومه سهوه – خطا ، کبر او بی شکری شوی وي چې په دیې ورځ اخته شوی یم.

او ده دا هم ګڼله چې د مریضی، بېوزلي او کور د ورانی په وخت کې شیطان ده ته نوره هم وسوسه ور اچوي. په شپو په ورځو یې د الله (ج) دربار ته زاری او دُعاوی وکړې. د الله پاک په رحمت او حکمت سره د نا امیدي، رنځ مشقت او درد په سختو ساعتونو کې د حضرت ایوب (ع) په سترګو کې یو ځل رڼا وځلیده، وجود یې یو څه متره او قوت احساس کړ د دُعا په ترڅ کې د الله تعالی له لوری فرمان راغی چې:

ٱرۡكُضۡ بِرِجۡلِكَۖ هَٰذَا مُغۡتَسَلُۢ بَارِدٞ وَشَرَابٞ

ووهه په خپله پښه دغه ځمکه او راوبه وځي له ځمکی یخه چینه چې پری ولامبی اووبه څښې هغه.

ایوب (ع) پښه پر ځمکه ووهله، له ځمکی یخې، رڼې، شفافی اوبه ووتې. د سترګو د اوښکو په شان د رڼو اوبو چینه جوړه شوه. ایوب (ع) د هغو څخه وڅښلې، وجود یې آرام شو. درد ورڅخه ورک شو په اوبو کې یې ولمبل، ټول ټپونه داسی روغ شول، لکهچې هیڅ پری نه وو شوی، د وجود درد، سوی او چنجی ټول توی شول.

پیغمبرحضرت ایوب (ع) د خپل عیال، مال روغ رمټ او پریمانه شتو دعا وکړه الله تعالی ورته د سرو زرو درمند مخې ته تیار ورکړ، بل درمند یې ورته د سپینو زرو ورکړ. دده ښځه بی بی رحمته یې ځوانه ښایسته کړه او د ایوب (ع) بیرته پوره اولادونه وشول او حتا دده پر کور د سرو زرو ملخان وریدل ...

« او یاده کړه کیسه د ایوب علیه السلام کوم وخت چې ده سوال وکړ خپل رب ته ... » (*)

(*) وګورئ: سورة الانبیاء .. ۱۷ پاره ۵ - رکوع ۸۳ آیت او سورة ص ۴۱ – ۴۲ آیتونه

رادیو

له هغه وخته چې زموږ کلي ته یو زوړ پنجالی موټر ټک- راټک پیل کړ، د هغه په رارسیدو به ماشومان د هغه شاوخوا ورټول شول، ځینی به ورڅخه وېرېدل، ځینو به له لیرې ورته کتل، ښځې به بامونو ته وختلې او په حیرت به تللي وې. له دې سره یو ځای ورو ورو د کلي په دېرانوکي دپلاستیک ټوټه، یو نیم د وسپنې قوطی، ښیښه یی مات بوتل یا د کاغذ ټوټې پیدا شوې، نو دا ټول زموږ کلي کې لومړنی "عصري او ښاري مصنوعات "وو چې کلیوالو ته څه چې آن چرګانو، پیشوګانو او سپیو ته هم عجیب ښکارېدل. کله به چې د کلی چرګانو دېران کې خلپلي کولي او په پښو به یې یونیم پلاستیک یا ښیښه ولګیده، کټ کټ کټاس نارو به یې کلی په سرواخیست. ورو ورو چرګان او د کلي خلک له دې شیانو سره بلد شول.
ماشومان هم دې شیانو سره بلد شول، یو نیم به یو مات بوتل راپورته کړ دهغه په غاړه به یې تار وتاړه، له هغه به یې غوا جوړه او پرزمکه به یې کشوله. بل ماشوم به که کومه د وسپنې ټوټه یا کاغذی قوطی

وموند، نو یوبل سره به په جنګ شول هرچا به چې ترلاسه کړ ویل به یې دا زمابکس دی کور کې یې ږدم. کلیوالو ډېر څه نه و لیدلی او نه یې پیژندل. دوی به خپل ډېر ضروري شیان د کلی له یوه ابتدایی دوکان څخه رانیول، یابه لسو-شلو ورځو کې یو قوال یابنجاره راغی څادر به یې د یوې کلا سیوري ته وغوړاو؛ رخت- مخت، تارو ستن، انګشتانه، مری، رانجه مانجه، سلایی او نور بلاوبتر به یې رابرسېره کړل، ښځې به ورتېولې وې. دا ساعت به کله کله راغی او د کلی په ښځو او ماشومانو به جوړ اختر و. زموږ دکلیاوقي هېیوال به اونی کې یوه ورځ ښار ته ته او تیل، مالګه، ګوړه او اورلګیت به یې راوړل. صابون کلیوالوپه خپله جوړول. ښوره به یې د کوم مړ شوی څاروی وازګی سره ګډه او هغه لشتیک به یې پکې واچول چې له کوچیانو یی اخیستی و، بیا به یې یوځه ایره هم ورسره کړه او اور به یې ورلاندې کړ، یو شی به ورڅخه جوړ شو،چې دوی دصابون کار ورڅخه اخیست.خو عجیبه ده چې پوره د صابون کار یی ورکاو. زه اوس هم حیران یم چې دا به څه ترکیب و؟

په کلي کې چا پرته له همدې یوه موټر څخه نور وسایل لکه ټرکټور یا سایکل یابل څه نه وو لیدلي. ورو ورو هغه پخوانۍ دتیلو ډیوې هم بدلې شوې او الکینونه راغلل. په بل ګام کې یو دوو کسانو ساعت هم په لاس باندې تاړه چې خلک به ورته حیران وو. زموږ یو دوو کلیوالو به د برېښنا او اشتوپ کیسې کولې، نور به ورته حیران وو. میراجان چې اشتوپ لیدلی و، نو ویل به یې:

- هلکه اشتوپ لوګی نه کوي، نه بوټي او لرګي غواړي بس آسانه؛ کوټه کې یې هم لګولای شی اورلګیت ورته که بربربر لمبې درته کوي! توبه زوی یې مړ کې عجیبه زمانه شوه!

***

منی و. وروسته تر ډېرې مودې مې پلار ښار ته ولاړ. دوه- درې ورځې تیرې شوې. زما پلار ښارکې څو دوستان لرل، په یوه کاروبار کې ورسره شریک شوی و. کله به مې چې پلار وروسته تر څو څو ورځو ښار ته ته، زما د نیکه به اندېښنه وه، تر ډیره به یې ورپسې دُعاوې کولې. پلار مې درې ورځې وروسته له ښار څخه راستون شو. له تېلو، مالګې، ګوړې، یودرجن پیالو او یوه نوي مسې دیګی سره یوځای یې دوه د صندقونو په شان درانه پیټي هم راوړل. کله یې چې دا ټول په کلا رادننه کړل، نو د مازیګر د لمانځه وخت و، لومړی یې لمونځ وکړ. زما ډېره بیره وه چې وګورم چې پلار څه راوړي دی. کله یې چې سلام وګرځاو، پلار ډېر ستړی ښکارېد. دعا یې وکړه او جاینماز یې ټول کړ. موږ ډېر خوشحاله وو، دوه سترګې مو غوټو اوپیټو ته نیولې وې. هرکله به چې پلار له ښار څخه راته موږ ته به یې پټاسې یا نُقل راوړل. دا ډول میوه د کلی هټی کې هډو وه نه. موږ ماشومان د پټاسو، نُقلواو نخودو په تمه وو، خو پلار ډېر بی تفاوته و. کله یې چې دمه لږ جوړه شوه، نو د غوټو په پرانیستو یې پیل وکړ. مور مې هم ډېره خوشحاله ښکارېده. پلارلومړی د تېلو ټیم رامخې ته کړ، مور مې ژر اوچت کړ او د اوړو له خټین کندو سره یې کېښود. بیا یې د ډبرې په شان غټه مالګه د میچنې خواسره کېښوده چې سبا مې مور هغه میچن کړي، داسې څه نورې غوټې موټې هم وې، خو موږ دغه دوو صندقونو ته کتل چې دا به څه وي؟ په دې کې مې پلار په ډېر احتیاط د هغو په پرانیستو پیل وکړ. مور مې په اریانتیا و پوښتل:

دا څه دي؟

پلار مې خوشحاله انداز کې په کلانکارۍ ځواب ورکړ:

- دا راډیو ده !
  راډیو؟
- هو!

زموږ خولې له تعجبه خلاصې پاتې وې. پلار مې یو ځل بیا ځان جوړ کړ او په ډېر اتیات یې د یوه کارتن سر خلاص کړ، دهغه له منځه یې نوې رادیو را وکښله. باډۍ یې توره او مخه یی سپینه ځلېده. دوه ګوټکونه او شپېږ غابښونه یې لرل. پاس خواته یې یو څراغ درلود، ماګڼله چې دا یې سترګه ده موږ ته ګوري. ورپسې یې دوهم صندوق پرانیست، هغه نو ډېر دروند و. هغه کې یوه لویه څلور کونجه بطرۍ وه. په یوه اړخ کې یې څلور کوچني سوري لرل. پلار مې د راډیو مزی ورسره ونښلاو، یوبل اوږد سیم یې د بام ژۍ پورې وتاړه او د هغه سرپورې یې دوه – درې متره جالۍ ډوله آنتن غوټه کړ. راډیو یې چالانه کړه. زموږ خولې له خوشحالۍ او اریانتیا خلاصې پاتې وې.

په هغه سبا ټولو کلیوالو زموږ کورته اریان اریان کتل. دبام پر سر دوه-درې متره آنتن له لرې ښکاره کېد. دشپې ډېرو کلیوالو زموږ د راډیو غږ اورېدلی و. د خلکو مبارکي هم هېره وه، خو موږ ته یې اریان اریان کتل،دوی حیران و چې راډیو کوم زمکنی شی دی چې مبارکی یی وویل شی؟؟ ځیني ښځې به راغلې د سُنډې چکن شوې دسمال څنډه به یې پورته کړه رادیو به یی کتله، دوی به مې مورته ویل چې یوسات هغه ورته وغږوي، خو راډیو به د ورځې نه چالانېده او نه مې مور دهغې په چالانولو پوهېده. میاشت تېره شوه. د کلي نارینه هم په دې ارمان و چې راډیو ووینې. بله ورځ زموږ کور کې لاندی وشو. ټول کلیوال مو را میلمانه کړل. خلکو په درناوي زما پلار سره روغبړ کاو، یو نیم به د لاندي مبارکي ورکوله او د مېلمنو کوټه کې کیناستل. کله چې ماښام ډوډۍ وخوړل شوه، پلار مې د ښار کیسې شرو کړی. اول یی وویل:

- په جاده کار روان دی، غلام مامدخان ویلی چی په یوه کال کی به جاده جوړه شی...

کلیوال حیران وو چې جاده څه ده او چې جوړه شی، خلک به څه پې کوي؟ خو هیچا پوښتنه نه کوله چې جاده څه شی دی؟ دا وخت می پلار لاس اوږد کړ او په تاخچه کې ایښودل شوې راډیو څخه یې دسمال پورته کړ او هغه یې چالانه کره. کلیوال هک- پک وو. راډیو د ویتنام د جګړې خبرونه اورول. پلار مې په دې خبر ډېر غمجن ښکارېد. هغه ړومبنۍ خوښي یې هېره کړه. کلیوال ټول چُپ وو. لږ ورسته یې رادیو غلی کره. کلیوالو چې زما دپلار خپګان ولید، نو ویی پوښتل:

حاجی صیب دا یې څه وویل؟

- په بیتنام کې جنګ دی. بیتنام نیمه دونیا ده. هلته ډېر مخلوق قتل شو، جګړه لا روانه ده... بیتنام کې غټې غټې ګولۍ ویشتل کیږی بمونه یې بولي... بیتنام ... یتنام...

کلیوال هم خپه شول چې ولی د خدای مخلوق قتل کیږی؟ د لاندي خوشحالی هیره شوه. یو چا وپوښتل:

دا ییتنام کې خلک ولې جګړه کوي؟ دوی څه بلا وهلي؟

پلار مې ورو وویل:

- بس هسې روزګشتګی. بلا چې نازله شی همداسې وي ! نیم مخلوق تباه شو، هسې خوشې.... هلته یوه لویه کربلا جوړه شوی... ییتنام...روزګشتګی ....

او خلکو توبه ایستله؛ خدای (ج) دې په چا داسې بده روځ نه راولي...

په هغه سبا په کلي کې هرچا زموږ د راډیو په هکله خبرې کولی، ټول دې نوي شي ته حیران وو. پلار به مې پرلاره، پیټاوي، جومات، د میلمنو کوټه او هرځای کې د ویتنام د جګړې خبرونه خلکو ته ویل او خلکو به له دې بدې ورځې توبې ایستلې. هرماښام به زموږ نږدې ګاونډی غوږ غوږ و چې زموږ د راډیو غږ واوري. پلار به مې دشپې هم راډیو اوریده او سهار به چې کله له لمانځه راستون شو، نود راډیو قرائت ته به غوږ و. کله به چې د راډیو قرائت خلاص شو، نو بیا به یې خپلې تسپې را کښلې او ترځنډه به یې وظیفه کوله. دکلی هلکانو به ماته په حسرت کتل. په دې توګه دوه اونۍ نورې هم تیرې شوې چې زما د مور د ترورزي د واده سرشته ونیول شوه. دهغوی کور زموږ سره په ګاونډ کی و، یوازې یو دیوال ترمنځ و. مور می د ښځینه کارونو واکداره وه د زوم د کور له ښځګلي سره همدا زما مور وه ځکه هغې همدا یو ترورزی درلود. واده ته ډیرې ښځې راغلی وې. نارینه د کلي میداني کې ټول وو. د ډم له دیګونو څخه لوګي ختل، د ماښام د ډوډۍ تیاري نیول کیده، په انګړ کې لوی لوی ټغرونه هوار شوی وو او شاوخوا یې نالی پرتې وې. مشری ښځی پر نالیو ناستی وی او پیغلو چمبه وهله، دوه دریو ګډا کوله، یو څو نورو بدلې ویلې او رنګارنګ سروکي او ټیکی یې پکې اچولې، درنګ درونګ و. د ښځو غږ زوږ و. دې کی یوې کلیوالې زما مورته وویل چی یه خورې! هغه راډیو دی مجلس ته راوړه کنه. مور مې په ډیر غرور ورته وویل: بده خو دې ونه ویله. او له دې سره په منډه کور ته لاړه. پلار می همدا ګړیله میلمنو څخه راستون شوی و چی مور مې د رادیو ورته وویل. پلار می زړه نازړه ښکارېد، خو د مور د ټینګار له کبله یې ورته وویل چی سمه ده رادیو یوسه خو چی څوک ګوتې پرېنه وهي! مور مې د واده د کور په انګړ کې په غوړیدلو ټغرونو یو غټ بالښت کیښود رادیو یې پری کیښودله د کلی د ډم نوی ځلمکی زوی چی د کلی د کورونو (محرم) ګڼل کیده د ښځو منځ کېد رادیو یو من درنه بطری په خواریو خواریو راوړله او د ایښودل شوی بالښت سره یې کیښوده، بیا یې د دیوال له سره دآنټن مزی راواړاو. مور مې رادیو چالانه کړه د ښځو وار نه و، هرې یوې د بلی نه ځان مخکی کاو. رادیو خوږه سندره بلله:

د منګی غاړه یی شنه لمن یی سپینه ... بل په غاړه یی ځنګیری تاویزونه که نه ... دمنګي...

د نالیو پر سر ناستی سپین سرې ښځې هم را وړاندې شوې وې. ټولې د رادیو څخه چاپیرې وې. رادیو د ښځو منځ کی په یو نوی بالښت ایښودل شوی وه، خوا ته یې غټه بطری ایښي وه پیغلو خپلې چمبی پرېښې وې اوټولو د رادیو سندری ته غوږ نیولی و.

د منګی غاړه یی شنه لمن یی ...

مور می چی لا پخوا د واده واکداره وه اوس بالکل هسکه غاړه ګرځیده او رادیو ته یی په خاص غرور کتل، آن دا چې یوې نیمی ښځې ته یې د اتیات او پام کوه اخطار هم ورکاوه. شور زوږ په زیاتیدو وو، خوشحالي وه په اوچت غږ خبرې او خنداګاني وې، مور مې ډیره بوخته وه د میلمنو ښځو پالنه د ناوی د کالیو برابرول، د لوښو پاکول، چای برابرول او هر څه ور تر غاړی وو ... همدا وخت وو چی د یوې پیغلي پښه د رادیو په مزي پورې ونښتله او رادیو یې د بالښت له سره په بل مخ واړوله. مزی د بطری څخه ووت چوپ چوپتیا شوه، ټول غلی شول. شورزوږ آرام شو لکه چی لویه ټکه لویدلي وي. مور می په بیړه راغله ځان یی راورساوه له وارخطایی او خپګانه یی لاسونه ریږدیدل چی دا وخت می پلار د دیوال له هاخوا غږ وکړ:

– راولیږی رادیو راولیږی !

هی خدای مو ... !

کله چې د کلي د ډم ځلمکي زوی رادیو او دهغی درنه بطری اوچتوله ټول واده په لوی غم بدل شوی و مور مې په خاموشۍ پاخیده او په خپګان د ډم زوی پسې د کور خوا ته روانه شوه کله چی کور ته ورسیدلو پلار می ډیر په غوسه وو. د ډم د زوی تر مخ یی زما مور وترټله او ټوله ملامتی یی پرې واچوله. د ډم زوی ته یی هم ښکنځلی وکړی، رادیو یې بیرته د اوبدل شوی دستمال شاته کینوده او مور ته مې وویل چی نور د واده والا کور ته لاړه نه شی. مور مې د خپل ایک یواځني د تره زوی واده ته لاړه نه، موږ ټول د پلار له ویرې غلي وو.

په څټ شوی کاروان

مدیر صاحب سر بلندخان کلونه کلونه چم-ګاونډ کې یو درونډ او با وقاره سړی و. هغه په خپل وخت کې په پنځو کې شمیرل کېد. هغومره چې د لوړ نوم خاوند و، هغومره خاکسار، پوه، غمخور او زړه سواندی هم و. هغه د خپل زوی صابر جان ښه تربیت او تعلیم کې ډیرې خواری وکړې؛ شپاړس کاله یی ښوونځی او پوهنځی پرې ولوستل او بیا یې بهر ته ولیږ. کله چې صابر جان بېرته هیواد ته راستون شو، نو خلکو به ورته (اینجینیر صاحب) ویل. هغه د (جیودیزی او معادنو) څانګه کې عالي دیپلوم درلود. کله چې صابر جان په کار ودرېد او د معادنو څانګه کې تر مدیریت پورې ورسېد، نو پلار یې ډېر ورته خوشحاله و. هغه به یې تل خدمت، صداقت او د وطن چوپړ ته باله. صابر جان هم د ریښتیني خدمتګار په توګه خدمت کاو او ویل به یې چې ما پوره نولس کاله خوارۍ وکړې، نو اوس چې د وطن د آبادی کار راته سپارل شوی، خپل پور به اداء کوم. هغه له کار څخه نه ستومانه کېد. سهار سهار به یې سایل ټستنګ شیټونه، نقشې، لیول او لیومان اخیستل او خپل کار ته به رهی و. یوه ورځ یې هم کار نه قضا کاو. خو یو وار په وطن سپیره بادونه را ولګېدل. په هر ښار، هر کلی او کور کې اورونه بل شول. وطن سور تنور شو ... هر لوري ته ټوپک والا و او هوا- فضا ګولیو- مردکو نیولې وه. جګړو زور ونیو، خلک له کارونو وزګار شول په هر

ن

سړی کور- اور ودرېد، ډیر خلک مهاجر شول، کلي تش او ړنګ او ښارونه کنډواله شول. خونې تالا شوې او درانه خلک سپک شول.

صابر جان هم له کاره وزګار شو. څه یې چې کور کې وو، درې- څلور میاشتې یې پرې تیرې کړې. نور نو اریان وو چې خپلو ماشومانو ته یو کپ ګوله څرنګه پیدا کړي. له یوې خوایې خپل نولس کلنې خوارۍ او له بلې خوا یې د پلار دروند نوم اجازه نه ورکوله چې چاته د پور اخیستو لاس ونیسي. څومره یې چې پرځان سختی وزغمله بله چاره یې ونه موندله. ماشومانو یې له ده څخه یوه مړی سپوره ډوډۍ غوښتله. په پای کې یې کور کې سلا وکړه؛ یو څو پیسې یې پور کړې او یوه کراچۍ(ریړۍ) یې پرې رانیوله. په لومړۍ ورځ یې څه سابه پرې بار کړل سیده یې د بازار پر لور وخوځول. هلته ډیرې نورې کراچۍ هم ولاړې وې. چا سابه، چا پیاز او چا هم ټیپر پلورل. هرې کراچۍ ته څوڅو تنه پیریدونکی ولاړ وو. بازار ښه تود و. خو د کراچیو شاوخوا ډیرې ناپاکۍ پرتې وې. صابر جان کراچۍ ودروله او دهغی شاوخوا په پاکولو یې پیل وکړ. ټولې ناپاکی یې ټولې کړی او یو څه وړاندې یې د خځلو ټیم کې واچولې. دا وخت لمر ښه پورته لوړ شوی و. هغه خپلې کراچۍ سره غلی ودرید شاوخوا یې نظر وکړ. د نورو کراچی والاوو شور زوږ و:

- کیلو په یو نیم زر، یو نیم زر...!
- هله هله ! لیلام لیلام !
- چارک دوه زره دوه زره ...

په سړک ګڼه ګوڼه وه. صابر جان اریان و. هغه خو په ژوند کی هم په اوچت غږ نارې نه وې وهلې! یو یو ځل به یې لارویو ته وکتل، خو ژربه یې بیرته سر ښکته واچاو اوله دې ویرې به ځمکې ته ځیر و چې کوم بلدي او آشنا ورسره مخامخ نشي! که چیرې یې کوم پخوانی د ټولګي انډیوال یا د دفتر کوم کارکوونکی ورسره مخامخ شی، نو هرومرو به ورته وایي چې انجنیر صاحب نولس کاله دې زده کړې وکړې آخر سابه هم نشی پلورلی؟! همداسې اریان ولاړ و، خو شاوخوا نور ټول کراچۍ والا په خپلو کارنو لګیا وو. چا چنې وهلې، چا د خپلو پیازو او پټاټو صفتونه کول، چا قسمونه خوړل او چا هم په مړاویو شویو سبو اوبه شیندلې. هر یو خپله سمه نیمه (متاع) پلورلې وه. دا وخت لمر د آسمان نیمایي ته راغلی و. یو ځل یې بیا سترګې پر مخامخ لویه ودانې ولګیدې. دا ودانۍ پخوا دولتي اداره وه، اوس یې د دروازې مخې ته یوه لویه ډله وسله وال ناست وو. غوړپکولونه یې پر سرونو او برګ دسمالونه یې په غاړو کې پراته وو.
هغوی یو لوی میز راکښلی و او خپلې رنګارنګ وسلې یې داسی کتارې پرې درولې وې چې د ټولو مښوکې لارویو ته پر یوه لوري برابرې وې. د دفترپر میز ښې ډیرې خاورې او ګردونه پراته وو. شاوخوا پریمانه کاغذونه، کاربن پیپرونه، د سنجاقو تش قوطي، دوسیې او څه کاغذونه او پاڼې خورې وی چې بادونو پر یوه او بله خوا شیندلې. وسله وال په هغه لویه غالۍ چې وسله والو د لویې ودانی له دفترونوڅخه راکښلې وه، کیناستل. دری څلور تنو لوی لوی دیګونه راوړل او د ډوډی په خوړلو یې پیل وکړ. د وسله والو تور او ناولې لاسونه تر مټو غوړ او له دیګیو یې څه راایستل او خولې ته یې اچول. صابر جان انګیرله چې یوه دیګ کې به غوښه، بل کې وریجې او بل کې هرومرو سابه دي. کاشکې سهار وختي وسله والو د ده سابه پیرودلي وای!! بیا یې خپلې کراچۍ ته وکتل سابه په مړاوې کیدو وو. یوځل یې زړه کې

وګرځېدل چې کاشکي وسله وال دی ډوډی ته ور وبولي! ده خو سهار هم څه نه و خوړلي او تر اوسه يې د لسو روپو سودا هم نده کړی. نوري کراچۍ په تشيدو وې. هغه يو ځل بيا لوی ښکلي ميز ته وکتل چې له سپيرو خاورو ډک او وسلی پرې اينبی وې. د لويي ودانی دفترونه تش شوي وو. د دفترونو غالی ته يې وکتل چې ډيره بې دوده خاورو کې پرته ده. د دفترونو ښيښې ټولې ماتې شوی وې او يوه کړکی هم روغه نه وه پاتې. پنډ پنډ کاغذونه هره خوا تيت و پرک پراته وو. صابر د خپلو شاوخوا پانو څخه يو څو را پورته کړې هغه يې ولوستلې: يو- دوه يې د بيلانس پاڼې وې، څو نورې د مامورينو د سوبتيا د کتاب پاڼې وې... دا وخت نورې کراچۍ تشې شوی وې، يو بل پسې کورونه ته تللې. لمر په غړغړ و. سړک کې د خلکو ګڼه ګوڼه نه ليدل کيده، بازار تړل کېد، د مدير صاحب سربلند خان زوی خپلې کراچۍ ته وکتل چې نور نو سابه مړاوی شوی وو او يو ځېک خاورې وربانديې پرتې وې. کراچۍ يې لری چيرته تشه کړه او د کور په لور رهي شو. نن يې د يوې روپۍ سودا هم نه وه کړې، د پور پيسې ټولې په اوبو لاهو شوي دي. په هغه سبا هم د صابر جان سودا ونه شوه بيا هم د پور پيسې په اوبو لاهو شوې. هغه ته د نارو- سورو چل نه و ياد نه د چنو وهلو، نه د قسم خوړلو او نه يې هم د صفت کولو لارې زده وې. په درېيمه ورځ هم د جيوديزی او معادنو د ديپلوم اينجينير کراچۍ پرته له دی چې څه ګټه وکړي مخ په کور رهي وه. شاوخوا نورو هټيوالو او کراچۍ والاوو چی کله خپلې تشې کراچۍ روانولې، نو يو بل سره به يې ځُق ځُق وکړ او يوبل ته به يې ويل:

ــ ريښتيا چې هر سړی خپل کارلره پيدا دی!

او بل به ويل:

ــ نه وروره، ريښتيا خبره خو دا ده چې کاروان په ښت شوی !

د کيسو له ګنج څخه

د کابل ښار جنوب ختيځ لوري ته د ګنو کليو- کورونو او شنو کروندو په سر پورې د غره ډيره هسکه څوکه لکه دتاريخ دکيسو او افسانو د ګنجينې په شان په ابدي شوکت سره له ورايه ښکاري. کله چې د ختيځ له لوري سهار سهار لمر د ساپيو له غرونو څخه را هسک شي، نولومړنی زريني مرانديې يې پر دغو څوکو لويږي او ورو ورو د ورځې د طلايی اطلس لمن له دې ځايه پر ټول ښار او سيمه وغوړيږي. دغه څوکه (شاخ برمته) نوميږي.

شاخ برمته د کيسو ګنج او دهغې دلمنو شاوخوا ټولېسيمې د تېرو شويو کيسوشاهده ده. شاخ برمته ته د زرګونوکلونو پخوانۍ کيسې يادې دي او د وروستيو کلونو کيسې خو يې بيخی نوې دي. دخوردکابل، سنګ نوشته، سهاکو، شېواکو اوبُتخاک ټولې کيسې يې په ياد دي. شاخ برمته ته د (بُت) د (خاک) کيدو کيسه،

دسهاکو او شیواکو د درندو تېرونو او جباربابا د کوچ او مېشته کېدو کیسه او د افغانانو له لوري په دغه سیمه کې دپرنګیانو د پوره ماتې کیسه ټوله ورپیاد ده او دا کیسه هم ښه ورته یاده ده چې (سنګ نوشته) چا لیکلې او څه یې پرې لیکلي وو؟

خلک به د دغو کیسو په هکله هرڅه هرڅه وایي، خو د کیسو اصلي ګنج شاخ برمته دی. شاخ برمته د سیاه سنګ او بالاحصار دتاریخ شاهد هم دی او له هماغو لوړو ټوله سیمه د تاریخ د شاهد په تو ګه څاري.
برمته یوازې د جنګ - جګړو، کاروانو، کښتونو، ناخوالو او خوښیو،ماتواو بریو،ګټو او تاوانودکیسو شاهد نه دی، هغه د مینې دکیسو شاهد هم دی.

شاخ برمته ته څېرمه د سویل پرلوري د (درې سرو)غر پروت دی. د دغه غره لمن کې له سنګ نوشتې لږ پورته یوه ښکلې دره لکه د ناوې په طلایی ګوته اوپسولونو کې شین غمی ښکاري چې د روان سیند د دوو خواوو لوړو چنارونو، سنځلو او شنو بوټو یې ښکلا او هوا ځوواري زیاته کړې ده. که هرچا یوځل د دې سیمې د ولې سیورې، د سنځلې د ګل عطر، د ګلاب ښایست او دچنار قد لیدلی، نو بیا یې دطبیعت دغه له کیفیت څخه ډکه منظره نه ده هېره شوې. داسې ښکاري چې دشاخ برمته او درې سرو دغرونو پر سر پورې هسک الوتونکی ګُربت هم د دې ښکلا د سِحر برمته دی، نوځکه تل په دغو لوړو څوکو پرله پسې کړیو کې دورې وهي. د شاخ برمته او درې سرو په لمن کې د (ګُلدرې) کلی د ښایست بل نوم او د (مین خېلو) کلی د عاشقانو د تبار او نسل څخه د مینې سمبول دی. څوک څه خبر چې د مین خېلو نوم معین خیل دی او که مین خیل؟ خو خلک هرڅه او هر کیسه پرله پسې تکراروي او په دې هم څوک نه پوهېږي چې دمین خېلو د مینتوب کیسه به شاخ برمته په څه ډول زړه کې ساتالې وي، خو هرڅوک په دې هکله کیسې کوي:

د مین خیلو نیکونه او غور نیکونه د ګُلدرې او کارېزونو شاخوا اوسېدل. کلونه کلونه پخوا په دغه ځای کې یو بوډا کلیوال کروندې درلودې او په پسرلی کی به یې د سیسیو، زرکو، سارایی کوترو او غرڅو ښکارهم کاو. دهرکال په پسرلي کې به چې دغرو لمنې له رنګارنګ ګلانواو شنېلیو وپوښل شوې، نو له پورته تړو او کمرو به د زرکو نارې د چینو د روانو اوبو له غړسره ګډېدې او یوه خوږه نغمه به یې جوړوله. د غره له سیورلنو ډېو څخه به د سارایي کوترو یو سېل په شنو کروندواو ورشوګانو راشیوه شو، لکه د حسینې پېغلې امیل چې دهغې پرلمن دانه دانه شي. غرمه غرمه مهال به د کاریزونو د سیمې دچینو اوبو ته غرڅې را کوزېدې. ښکاري بوډا به دا وخت د ښکار په تمه چینو ته نږدې راته.

د طبیعت په دې رنګینو کې؛ د رڼو چینو، غرنیو ګلانو، ښایسته غرڅو، سارایی کوترو،پسرلنیو زرکو سره یوځای قد دچنار، بوی د سنځلې، ګل د ګلاب او سیوری د ولې هم د ښایست او خوبی یو ابهت و. له دې ټولو سره دلته یوه د کوه کاف پري هم اوسېده.دغه د کوه کاف پري چې په ښایست کې بی جوړې وه، دبوډا ښکاري پېغله لور وه. د بوډا ښکاري لورپه دغه ښایسته محل کې د کوه قاف پري وه او سوری یې د باګرام د ترکو تصویر. دهغې دځنېو وړم مشک خُتن، د سینو رېږدېدا یې د بنګو غوټۍ او د سترګو ادا یې د زړو شرابو نشه وه. هغه به ځینې وخت دسبو ټولولولپاره د پلار کرونې ته او ځینی وخت به د اوبو وړلو لپاره د چینې د اوبو غاړې ته راتله.

... او د پسرلي په یوه سندریزه ورځ کې د کلي یو زلمی د بنګو غوټیو، د مشکو وږم او یوه بېسده خمار دچینې په لوري راکاږه چې دعشق د جنون په زانګو کې یې وزنګوي.دا وخت پرې د اوبو وړلو لپاره د چینې غاړې ته راغلې وه. تږیزلمی په تنده تنده کې په تلوار د چینې په لوري را نږدې کېد، شاخوا د زرکو نارې او د چینې د اوبو نغمه خوره وه. زلمي لا خوله په چینې نه وه ایښې چې د کوه قاف دپرې د جمال مجذوب شو. دزلمي سترګې دپېغلې له نظر سره وجنګېدې، وجود یې د ښکلا د برېښنا لمبې تود کړ، تنده ورځخه هېره شوه. د کوه قاف د پرې زړه هم وریږدېد او لکه د سیلاب وړې په شان یې اندامونه سست شول او ځان یې نااشنا ځپو ته وسپاره. له همدې شیبې د دوی ترمنځ یوه بې شانه مینه ورځ په ورځ زیاتېده. چینه د هغوی د لیدو- کتو ځای و. دعشق او مینې خالق د دوی په زړه کې د یوې ریښتنې مینې ډیوه ولګوله؛ د یوسف – زلیخا، لیلا- مجنون او ویس- رامین په شان یوه ریښتنی مینه.

چینه د دوی د رازونیاز شاهده شوه، کله به چې زلمي د چینې پرغاړه شیبې شمېرلې او د ښایست دپرې د راتلو په تمه به و، نو د هرڅه آوازونه به چپ وو. دپرې په رارسېدو به زلمي دهغې پرزنګون سر کېښود، د هغې ګڼ پیکي به وربانډی یو چتر جوړ کړ او د بنو هر وار کته پورته کیدو به یې زړه سپک سپک ځان سره راکښود.

د زلمی له سترګو خوب تښتېدلی و او هغه شیبې به یې چې له خپلېزلیخا سره تېرولې، دومره لنډې ورته ښکارېدې لکه لنډه پرامښکی! کله به هم داسې یو بل کې ورک وو چې ورځ به ماښام شوه، خو دوی به پوه شوي هم نه وو. ورو ورو د کوه کاف د پرې پلار شکمن شو. له غوسې کوړ- مالت ورباندې سور تنور شو. دغه ناځرګند شک دونیا ورته تنګه کړه او غیرت یې لمبه لمبه شو. ډېر ځار یې وکړ، خو په هیڅ شي پوه نشو. ښکاري بوډا ځان سره لوړه وکړه چې که چیرې یې د لور قدم بیځایه ولید، نو د غرنیو غرڅو پرځای به د ښکار غشي د لور پر ټټر بردي. دحسن ملکه او د ښکلا ښاپیری دخپل پلار په شک نه پوهیده.

***

غرمه تیره وه، د ترو او کمرو له لرې ګوټونو د زرکو آوازونه راتلل او د چینې پر سر پورې د کوترو خېلونه تېر شول. دچینې اوبه مخ ښکته رنې اوبیواکه بیواکه د خوړ په غېږ کې جاري وې. له هغو ځخه یوه موزونه، نرمه او خوږه نغمه اورېدل کېده. بوډا ښکاري د خوړ خوا کې یو پناه ځای کې غلی کېناست. لکه چې ریښتیا یې هم د شک او بدګماني غشي د خپلې لور دټټر د سوري کولو لپاره په لیندۍ کې ایښی وو؟ مازیګر په تېرېدوو، دا وخت به نجلی له چینې اوبه وړې، بوډا نور هم سترګې په لاره و. د مازیګر دلمر وروستۍ مراندې ټولېدې چې یوه سپکه ښکالو یې واورېده، ښه ځیر شو، یوڅه آشنا غوندې وږم یې احساس کړ. ګرب شو او زړه یې وښویېد؛ شکمن ښکاري ځیرځیر هاخوا دېخوا کتل، خو شک یې په یقین نه و بدل شوی. دچینې خواته دوه مین زړونه ګام په ګام یو بل ته نږدې کېدل. دښکاري زړه شکونو په درزیدا راوستی و. هغه لا د وخته غشی لیندۍ کې ایښی و. پوخ ښکاري ځخه توره شپه کې هم نښه نه خطا کېده. هغه ډېر ځله د باد په شان د چټکو هوسیو زړونه ویشتي وو. دهغه له لیندۍ ځخه کلونه کلونه له ډېر لرې هم نښه نه وه خطا شوی. ښکالو رانږدې کېده چې دښکاری شک په یقین بدل شو او غشی له لیندۍ

والوت.غشی لا تر نبني نه و رسیدلی چې دښکاري تر نظر هرڅه ورک شول. لکه چې دهغه سترګو او غوږو هیڅ هم نه لیدلي او نه اورېدلي. ښکاري له ځایه پاڅېد، شاوخوا یې هرڅه ولټول، هیڅ یې ونه لیدل.

د روانو اوبو خواته دوه سارایي ګلان یو بل ته مخامخ نرۍ نرۍ ورمې به اختیاره کاږه واږه کړل. بوډا هرڅه ولټول، څوک یې ونه لیدل...

***

په هغه سبا هم د اوبو ترغاړې دوه سارایی ګلان یوبل ته مخامخ نرۍ نرۍ ورمې ښورول، کله به سره نږدې شول اوکله به یې ځانګونه خواره واره شول او نرۍ نرۍ ورمې به بی اختیاره کاږه کړل. د دوی شاوخوا پرته د بوډا د پښو له پلونو څخه نور هیڅ پل نه ښکارېد. د دواړو ګلانو یوې اوبلې خواته د پلنوپلنو پاڼو غرني بوټي ښکارېدل.

***

... او د هر څه پته دکیسو ګنج، شاخ برمته ته څرګنده ده. خلک هر څه وایی؛ ځینی وایی چې دا وخت دوو مینانو خپل مازیګرنی دیدن کاو، کله چې له لیندی څخه الوتی غشی دبرېښنا په څېر د پري زړه ته نږدې کېد، نوهغوی دواړه دګلانو بوټي شول او د میني خالق دهغوی پر پلونو د پلنو پلنو پاڼو غرني بوټي راشنه کړل. نن هم هرځای چې دغه دوه ګلان یو بل ته خوا پرخوا نرۍ نرۍ ورمه کږوي، دهغوی ځانګې بی اختیاره خوځوی، نو خلک وایی چې دا دوه مینان دي او هرځای چې د پلنو پاڼو غرني بوټي وي، وایی چې دغو بوټیو د مینانو پلونه پټ کړي دي. ځیني بیا وایی چې دغه دوه مینان یو دبل وصال ته ورسېدل او ننني مین خیل دهغوی اولادونه دي، نوځکه ورته مین خیل وایی. د هرچا کیسه ځانته ځانته ده او یو دبل نه مني.
ریښتنی راز یواځې دکیسو ګنج ته څرګند دی. دکیسو ګنج د رزمونو، دردونو، غیرتونو، یرغالونو، تالانونو، سر لوړیو او هرڅه څخه خبر دی، نو د میني او وصال، هجر او بیلتون او آرمانو کیسي هم ورسره دي.

شهید ورونـــــه

د کابل ښار جنوب لوري ته، کله چې د پخوانی لاهوری دروازې څخه تېرشئ او نور هم جنوب لوري ته وړاندې ځئ، نو د تاریخي بالاحصار ختیځې دروازې ته رسیږئ. له دېځایه چې نور هم جنوب خواته روان شئ، دسړک خواسره یوه ویاله ستوی رابهیږي چې دغه ویاله پخوا د استقلال ترجادې پورې راغلې وه او په پای کې له پُل محمودخان سره د کابل سیند سره ګډېدله، هغو کلونو کې به دغه ویاله ډکه بهیدله.

د ښار جنوب لوري ته دغځېدلی سړک دوو خواووته د همدغې ویالې تر غاړې د ښنګو د زیږو ونو یو کتار ښکارېد، خو اوس یې شمېر ډېر لږ پاتې دی.

د ملک نور سرای څخه لږ ورتېر؛ دسرک ښي لاسته د یوه ډېر پخواني زیارت له پاسه څو جنډۍ په رپېدو ښکاري. دغه ځای کې درې قبرونه یوبل سره نږدې دي، چې اوس د ګڼې –ګوڼې له امله نه ښکاري. د قلعچې خلکو به دغه زیارت ته د درې شهیدو ورنېو زیارت ویل. دغه زیارت د ډېرو پخوا وختونو کیسه کوي، آن د سلو کالو پخوا کیسه ! دهغه وخت کیسه چې (*) پر وطن باندې پرنګی راختلی و او د ولس قبضه کول یې غوښتل، خو افغانانو د خپل وطن د ساتنې لپاره خپل ټټرونهسپر کړل، د وطن خاوره یې له پردیو وګټله. دغه زیارت هم دهغو دریو ورونېو دی چې د استقلال دبیرته تر لاسه کولولپاره د ننیګالو ولسي لښکر سره یو ځای شوی وو. دوی یواځې یوه سپین سرې مور لرله. ته به وایې چې مور خپل دغه درېواړه زامن د وطن د لارې ستړې قربانۍ ته روزلي او لوی کړي وو.

او په هغه ورځ چې دغه درې ورونه غزا ته تلل، نو مور یې یواځې له نیمګښو دروازې تر لنډې ټوټې لارې پسې وکتل دعا یې وکړه، بېرته ستنه شوه او په کور کې کیناسته.

زیارت د سلو کالو پخوا کیسه کوي، جنډۍ د درېو ورونو کیسه کوي، د تاریخی بالاحصار لمن د ځلمو د شهادت کیسه کوي:

***

۱۸۷۹ میلادي هغه کال و چې پرنګیانو پر افغانستان د دوهم ځل لپاره یرغل راوړی و. داسي ښکاریده چې دا ځل د هیواد د جنوبي سیمو په پرتله هغوی ته د هیواد مرکزی سیمو ډېر اهمیت درلود. جنرال رابرټس هغه پرنګی جنرال و چې څلوېښت زره لښکر سره یې آسمایی غر تصرف کړ. د رابرټس لښکر د آسمایی غره مورچې ونیوې، نیمو نورو یې شیرپور کې چاونی جوړې کړی. له بلې خوا یې خپل دبُټخاک ځواکونه او په ګندمک کې دجنرال ګلف فرقه شیرپور ته راوغوښتله. په دې کې ګورکه اجیر سوډر اوپنجابیحشری هم وو. ملی مبارزینو او ننګیالو د کابل او د کابل په شاوخوا کې (*) دخپلواکۍ غوښتنې جنډۍ ورپولې. ملا مشک عالم او محمدجانخان وردک لومړی د جهاد اعلان وکړ او له ولسي لښکر سره مخ پر کابل را وخوځیدل. له شمالی څخه محمد عثمانخان ساپی او محمد شاه خان په کابل راننوتل. دا وخت د انګریزانو د توپونو میلونه د مبارزینو خواته اړول شوي وو او په بارتو یې ورته ګونډې وهلی وې. دوی آن د خپلو آسونو وربشې زیرمه کړی وې، په وسله ښه سمبال وو. کله چې په دې پوه شول چې د ننیګیالو ولسی لښکر مخ په کابل راغی او د کابل ښار ته ننوځي، نو له خپلو چونیو څخه ووتل او په ښار یې غلبله جوړه کړه، د کابل ښار ډېر وګړي یې له تیغه تېر کړل. محمدعثمانخان ساپي او ډېر نور غازیان شهیدان شول. د ښار اوسیدونکو به دشپې د جګړې لپاره تیاری نیوه او سپده داغ کې به یې د هرې کوڅې له هر سر څخه د تکبیر آوازونه اوچت وو. په دغه وخت کې د لوګر مبارزین له غلام حیدرخان څرخي سره د کابل له جنوبی لوري مخ پر بالاحصار وړاندې راتلل. د هغوی د راتګ په لاره کې له ولسي لښکرسره له هرکلي څخه ولسي ځلمیان دهغوی مشرانو سره یوځای کیدل.

***

تود اوړی تېر و، د مني شپې – ورځې وې، د لوګر د سیند اوبه خړې شوی وې او سیند د ژیو تر نیمایی بهېد، دوو خواوو سره یې د لوړو چنارونو پاڼې په ژیړېدو او رژېدو ښکاریدې، دکلیو د کورونو دتیټو بامونو پر سرونو ژېړ جوار د وچولو لپاره اوار وو، سنځلې په پخیدو وې، کلیوالو په کورونو کې وچ توت په انډیو کې اچولي وو. دوی په چاودلو پوندو او سپیرو خیږو دمني د غنمو د کښت لپاره دپولو کونجونه وهل او ورخونه یې تړل چې د غزا چیغه(*) شوه، هغوی ورخونه همداسې پرېښودل او یومونه یې ولاړ ودرول، له ولسي لښکرسره په چیغه ووتل. چا تبرونه، چا ملخي او دانپور ټوپکونه واخیستل او د تکبیر نارې اوچتې شوې.

د کوچنی کلی د خړو او ختینو کورونومخکې کوچنۍ دروازه چې سپیرې او غټې دړې یې درلودې، په لخک کې تاو شوه او درې وروڼه پرله پسې سره راووتل. هغوی په غبرګه خپلې یواځینۍ مورسره خدای پاماني وکړه او د مبارزینو له لښکر سره ستوي شول.

ولسي لښکر لومړی په اتڼ او د ډولونو په غربهار او درزهار کې د کلي میدانی ته ووتل، سره راټول شول او ورپسې یې د ټوپکو شپېلۍ آسمان ته سیخې کړی، یو یو درز واوریدل شو. ورپسې د رابرټس لښکر سره برید ته وخوځیدل. دا د کابل له جنوب لوري د کلیو ولسی لښکر و چې وړاندې ته. له مستو قدمونو څخه یې یو ګرد هواته پورته کید، د دوی څه دپاسه دوه سوه تنه د بالاحصار په ټیټه لمن کې خواره وو، نور یې له دې نه هم د ختیځ لوري ته تیت شول. له دې ځایه وروسته دوی په زغرده وړاندې نه تلل، ځکه چې په دوی باندې د پاس له خوا څخه د انګریزی لښکر د وسلو ګولی راوریدې. دوی غوښتل د شپې په تیاره کې ځانونه بالاحصار ته ورسوي او د بالاحصار سرپورې دشیردروازې څوکي ونیسي. د انګریزانو توپونه او ټوپک په دغه ځای کې لویې لارې ته لمبر شوي وو او هغه یې پرله پسې ویشتله. د سړک او د لارې د خوا کلاګانې ورانې شوې، ملي مبارزینو له لارې څخه ځانونه چپ کړل، په ښوره زار زمکه کې د اغزیو او لوخو شاته شول. یویو ځل به د انګریزانو د وسلو د ګولیو باران جوړ شو، ته به وایی په دغه سیمه باندې له پورته خوا څخه سره اورونه وریږي. مبارزینو د بالاحصار دغره په څوکو سترګې خښې کړې وې چې کله به هغه نیسي، خو هلته رابرټس پوخ سنګر نیولی و. د بالاحصار په ټیټو برخو کې هم دهغوی وسلې او توپونه ځای پرځای وو. د ولسي لښکرکوم ننګیالي چې وړاندې تللي وو، دهغوی پته نه معلومیده.

ورځ په تېریدو وه، لوړ مازیګر و چې ملی مبارزینو پرېکړه وکړه چې په شپه کې به پر انګریزانو یرغل کوي. د غرونو له څوکو سره د مازیګر سُرخی ښکاره شوه، اُفق د اور رنګ ونیو. د ساپیو له غرونو څخه د لمر د وړانګو وروستۍ لمنه ټولیدله، لا هم دپرنګیانو د وسلو غږ اوریدل کید، ځای ځای به یې له زمکې ګردونه او خاورې پورته کولی. په همدې کې د ولسی لښکر څو تنه شهیدان شوي وو، ډیرو نورو د ماښام په تته رڼا کې خپل ټپونه تړل. دا وخت د آسمان په ګوټونو کې د مني نرۍ نرۍ توره وریځ راښکاره شوه چې د ماښام له تیارې سره یې فضا نوره هم خړه- پړه کړه چې پرنګیانو باندې وېرې وزرونه وغوړول. نور نو مبارزین او ملی ننګیالي د شپې پخېدو ته تم وو...

کله چې شپه له نیمایی اوښته، ننیګیالیو د بالاحصار له جنوبی او ختیزې لمنې څخه د انګریز لښکر مات کړ او هجوم همداسې وړاندې روان و. دوی ځانونه دپرنګي مورچو ته ورسول. دسبا ستورو دملی مبارزینو د وروستی برې زیرې ورکاو، هرې خوا څخه د تکبیر آوازونه راتلل چې آزادی غوښتونکي مبارزین اوولسی سرتېري یې نور هم زړور کړل.په بالاحصار او آسمایی غره کې پرتو پرنګیانو باندې له هرې خوا حمله پیل شوه. کله چې د شپې په رګو کې د ورځې رڼا ځغلیده، نو ملی مبارزینو د رابرټس ټول لښکر مات کړی و. ختیځ کې دسهار سره شفق د ولسی لښکر دشهیدانو د لوړ توغ په شان د ننګیالیو برې اعلان کړ.

پرنګیانو بالاحصار پریښی و، د انګریزانو او د دوی د اجیر ګورکه پنجابیانومړي او دحشری سوډرانوجسدونه پراته وو. د مني د یخ سهار سره هوا لګیده، توره وریځ نوره هم ګڼه او سره نږدې شوې وه او کله چې ننګیالیو درې شهید ورونه د اوسني پاخه سړک لویدیځ لور ته ښخ کړل، نو د مني وریځې هم په دغه ماتم څو اوښکي توی کړې، نرۍ نرۍ سیلۍ تر مور پورې د شهادت معراج ته دهغې د زامنو د رسیدو خبر ورساو.

***

بوډۍ مور تر ډېرو کلونو هر هرچا ته خپل زامن یادول او د هغوی کیسې یې کولې. کله چې د ادې پهسر کې یو ډکی تور وېښته او خوله کې یو غاښ هم نه و پاتې، په اوړي کې به یې دغنمو وړي ټولول او د هرکال د مني په شپو کې به یې د جوارو چینک کاو او کله به یې دخلکو وړۍ سنۍ کولې. او کله به چې ادې د ژمي په اوږدو شپو کې د هر خپلوان کره میلمه وه، تر نیمې شپې پورې به یې ماشومانو ته کیسې او نکلونه کول.

ادې به چې دهر خپلوان کره میلمه شوه، نو د هغه کور په ماشومانو به جوړ اختر و. دژمي سړې او اوږدې شپې به د ادې په نکلونو خوږې او ژرتیریدې.

نه پوهیږم چې ماته ولې همدا اوس هم کله کله بوډۍ ادې ترسترګو شي چې د دیوال خواکې ناسته وي او په سترو- ستومانو او زهیرو لاسونو کله څرخی څرخوي او کله هم وړۍ ریشي. دهغې په زهیرو او رنځورو سترګو کې یوه یوه رڼه اوښکه دهغې د ناپایه رنځونو او د زامنو د بیا نه لیدو د آرمان تجسم دی. ادې لا ډیر کلونه پخوا د خپلو زامنو(دیدن) پسې تللې، خو نه پوهیږم چې ماته ولی هغه همدا اوس هم هرمنی او هر ژمی رایادیږی؟

خزانه او مرغلرې

انجنیر په هغه ورځ د خپل کوچني زوی ځیرې ته په ځیرخیر وکتل او په لنډه شیبه کې یې هغه ته یوه روښانه راتلونکې تصویر کړه. د ده تصویر کې کوچنی میوند د پوهې د خزانې او ګنج مالک و ، ده غوښتل چې زوی به یې ښوونځی ولولي ، بیا به له خیره پوهنتون څخه فارغ شي ، د هغه څخه به پوه ، هوښیار ، خدمتګار او د نیک نوم خاوند سړی جوړ شي . له همدې تصویر سره له کوره ووت او دفتر ته ولاړ . کله چې مازیګر کور ته راستنېد، نو خپل کوچني زوی ته یې چې لا د سبق ویلو جوګه نه و ، یوه (بغدادی قاعده) او یو ټوک قرآن مجید هدیه کړې وو . له رارسیدو سره یی سم د ډراونګ او نقشه کشی د پنسلونو او توشو له منځه یو د دفتري کار قلم راواخیست او د قرآن مجید د وقایې دوهم مخ کې یې ولیکل:

(په...نیته میوند جان ته هدیه شو.)

××××

ورو ورو میوند د خاپوړو نه په پښو شو ، په خبرو راغی ، درې کلن شو، خوږې خوږې خبرې یې زده کړې او بیا څلور کلن شو . د پلار یې نیت و ، چې میوند به اوه کلنی کې نه ، بلکې شپږ کلنی کې ښوونځي کې شامل کړي او هره ورځ به د هغه د راتلونکې لپاره د کتاب ، قلم ، مدرسې، ښوونځي او علم حاصلولو په سوچونو کی و ، ترڅو چېیوه ورځ یې ورته یو د کتابونو ښکلی کوچنی بکس، دوه کتابچې او یو نوی قلم راوړل. انجنیر په هغه ورځ ډېر خوشاله و، دا ځکه چې خپل زوی ته یې لویه خزانه او ستر ګنج راوړی و. کله چې مازیګر له دفتر څخه کور ته ورسېد، نو څلور کلن میوند د کور انګړ کې په لوبو بوخت و. کله چې یې پلار په وره ور ننووت، نو سمدلاسه یې مخې ته ورمنډه کړه . پلار د تل په شان مهربان او خوشاله بریښېد ، میوند یې دواړه لاسو کې ونیوه ، ښکل یې کړ او بیا یې کوچنی بکس ورکړ او ورته ویې ویل:

ـ دا دی بچیه نن مې درته لوی ګنج او خزانه راوړې ده!

میوند ته لکه چې د دنیا خوښي ور په برخه شوی وي ، بکس یې واخیست او مخ په کوټه یې وځغاستل . وروسته تر هغی ورځې به کوچني میوند هره ورځ یو ځل دوه ځله خپل بکس، کتابچې او قلم له تاخچې رااخیستل او په شوق به یی کتل. پلار به د کوټې له یو کونج څخه په ډېره مینه خپل زوی او د هغه ګنج او خزانې ته کتل . دغه ګنج او خزانه دواړو ته غټ تسل و، د اینجنیر ټوله تمه او امید همدې ګنج او خزانې ته و .

××××

په وطن باندې د رالګېدلیو لیونیو بادونو څپې وار په وار زوروې کیدې او هرې څپې نوی ماتم راووړ ، جګړو ورځ په ورځ زور واخیست او ښایسته ښکلي، ښارونه، کورونه او باغونه او هرڅه یی بربادول. ورځ تر ورځې بدترې وه . هره خوا ورانې - ویجاړې پراخیدې ، هره شیبه د نویو خرابیو او ورانیو خبرونه اورېدل کېدل . دا وخت میوند ټولګي اووه کلنی ته رسېدلی و او ښوونځي کې یې دداخلولو کال. هغه کال چې دپلار هیله یې وه، خومدرسې اوښوونځي کنډواله شول او بیا وتړل شول. دفترونه،پروژې، موسسات او ادارات هم ځیني لوټ او نوروتړل شول، دغو پېښو د انجنیر غوږونه ورتاو کړل او ورته

ویبویل چې که ته انجنیر یې، نو د ودانیو انجنیر به یې، خو اوس وخت د وراني دی ، ښه به وي چېنو یوحالاتو سره ځان برابر کړې!

انجنیر له رسمي کارونو وزګار شو. نه پروژه وه، نه آمر پاتې و، نه ملازم او نه میز او دفتر.هیڅ ځای کې د نقشې او مهندسي کار نه موندل کېد، ټول د ډراوینګ او نقشه کشی پنسلونه ، توشونه او فارماتونه یی یوې خوا ته پرېښودل او زړه یې تور شو، د وروستی تنخا ټولې پیسې ولګېدې او نور یې جیب کې یوه روپۍ هم نه وه. اړ شو یوه ښه د سبوپلورلو کراچی(ریړۍ) یې رانیوله،زړه یې و چې اوس به نو له سهاره تر ماښامه په هغو خلکو چېسابه پخوي، خپله سودا پلوري.

میوند د اوو کالو په منګ دی هغه هم کولای شي چې د موټرو تمځای کې په هغه خلکو چې تندې پسې اخیستې وي، یوه لوټه اوبه وپلوري، هغهبه هره ورځ دغوړیو ټیم له اوبو ډکوي، بیا به یی په ډوله کې پر خلکو پیري په سوځندو ګرمیو کی هر موټر سره ستوی منډی وهی او همدا نارې وهي :

- یخی اوبه ، یخی اوبه !

کله چی لا د لیرې کوم موټر راښکاره شی او پر سړک تیریږي نو میوند ډکه ډوله لاس کی نیولی وی او د موټر څنګ څنګ سره په منډو پیل وکړي ، خپل کوچني لاسونه ایله د موټرو ښیښو پورې ور ورسوي او بیا نارې کړي :

- یخی اوبه ، یخی اوبه!

ځینی موټر خو دومره ګړندي وي چی د میوند غږ هم نه وررسیږي ، ځینی چې لږ څه تم شي یو یا دوه پکې تږي وي او اوبه وڅښي او بیا هم د میوند سترګې (تږي) لټوي چی سودا یی وشي او ده ته یوه روپۍ په لاس کې ورکړي.

کله چی میوند کور ته لاړ شي ، نو منډه واخلي خپل د کتابچو بکس له تاخچی راکوز کړي او یوځل خپلې دوه کتابچې چې تر اوسه نوې او سپینې دي، راواخلي او خپل قلم هم وګوري او بیرته یی تاخچه کې کښیږدي . خدای خبر چی میوند به تر کومه عمره خپل بکس په تاخچه کی نوی نوزی ساتي؟!

انجنیر چی کوټه کې یوازې کښیني، نو د موټرو تمځای یی سترګو سترګو ته کیږي چې میوند هر موټر پسې ځغلي او همدا ناری وهي:

- یخي اوبه ، یخی اوبه!

د انجنیر سترګو کې بې اختیاره اوښکې راشي ، پاڅیږي له تاخچی څخه د میوند ګنج او خزانه (!)راواخلي او دهغهسیپاره، کتابچې او قلم چی دوه کاله مخکې یی راوړي وو رابرسیره کړي ، په حسرت او ارمان ورته ګوري؛ کتابچی پرانیزي ، څو پاڼې یې واړوي ، قلم هم وګوري ، کتابچی لا تر اوسه هم سپینې او نوی دي . د میوند عمر نور د ښوونځي د شاملولو نه په اوښتو دی . د انجنیر د سترګو څخه د اوښکو راڼه څاڅکي د ده په ږیره چی بی وخته سپینه شوی راتوی شي .

انجنير هره ورخ د وزګارتيا په وخت کي ګنج او خزانه (!) مخی ته کښېږدي او له خپلو سترګو نه مرغلرې ورته تويوي او لکه چی انجنير غواړي دغه ګنج او خزانه د خپل زوی د راتلونکی لپاره له مرغلرو ډکه کړي!

د فال چينه

د انسان وجود کې زړه لکه يو ياقوتی لال د مينې کور او سمبول جوړ شو. خالق تعالی د انسان په خټه کې مينه ګډه کړه او نوم يې هم ورته له همدې مينې(انس- انسان) کېښود: لقدخلقنا الانسان فی احسن تقويم"، خو سخته خبر پکې دا شوه چې (مينې) ته د (حيا) پوښ ورکړل شو. دغې حيا او شرم مينې ته نور هم جذابيت او مقدس رنګ ورکړ. وايي د يوسف زليخا د مينې کيسه خو ځکه دومره رنګينه شوه او ترنن ورځې را پاتې ده چې د ياقوتی لال نه يې پوښ وغورځول شو او د هغه ځَل او پرقا عالمونه خبر کړل. کله چې قيس په مينه کی مجنون شو او د دغه ياقوتی لال ځلا وبرېښېده، نو عربو ډېره هڅه وکړه چې بېرته د شرم پرده ورواغوندي، خو هيڅ نه کيده آن دا چې کيسه يې عجمو ته هم ورسېده. د دغې کيسي د ليکلو الهام هاتفی ته د هغه د پير حضرت سيد قاسم په روضه کې وشو او هغه ځکه چې دغه روضه د پاکو او ريښتينو مينانو د ټوليدو ځای و، نو دليلا او مجنون کيسه يې وليکله. په دې توګه د ليلا او مجنون نکل له عربو عجمو کې هم خپور شو او خبر خو لا آسمان ته ورسېده او ليلا او مجنون د آسمان ستوري شول او تر نن ورځې ځليږي. همداسې يوه بله کيسه؛ دوه مين زړونه د همداسې يوې مينې په خوړلن کې د يوې چينې تر غاړې اوبه شول، ښاخکي شول، پرخه شول او تر نن ورځې د (فال چينه) کی دانه دانه ښاخې. نو د فال چينې د مينانو کيسه څه وه؟

د کابل ښار جنوب لوري ته د بګراميو او سهاکو شنو باغونو ته څېرمه، مخ پورته يوه ښکلی شنه دره پرته ده. دغې دره کې د ښار څخه د يوويشت کيلو مترو په واټن يوه بيدی ډوله غونډۍ ښکاري. خلک وايي که هر ناعلاج ناروغ له دغې غونډۍ څخه درې ځلې وګرځول شي، روغ رمټ کيږي. دغې غونډۍ ته د (چينو غونډۍ) وايي چې د هغې له لمنې د رڼو اوبو چينې وتي او مخ ښکته په يوه پراخه شنه ورشو چرچره شيله دي. اصلاً چينه يوه ده چې هماغه د (فال چينه) يې بولي، دا نورې هسې وړې چينی دي چې دټولو شمير يوولس دی. د فال چينې سر پورې يوه عجيبه تيږه ده چې د رحيل بڼه لري. وايي چې دلته به د خدای(ج) يو دوست چې ورځ به يې په صيام او شپه به يې په قيام وه، د الله تعالی کلام لوست. د چينی پر غاړه پر څو نورو تيږو د امسا نښې ښکاري چې دا هم د همدې مبارک د امسا ځايونه دي. د چينی تر غاړې يو د زنګون پل هم دی چې ويل کيږی دلته ستر شخصيت ګونده لګولې او چينی ته يې لاس ښکته کړی. اوس دغه شخص د همدې غونډۍ په لمن کی په ابدی خوب ويده دی. د فال د چينی پر غاړه په کتارو اينودل شويو تيږو باندې سهار وختی او ماښام ماښام رانه ښاخکی ښکاري چې يو يو په اوبو کی لويږي. د هغو کيسه د دغې سيمې ډېرو پخوانيو سپين ږيرو اوس خپلو سينو کې ګور ته وړی ده.

نکل خو داسې دی چې وایی یوه ورځ یو دنګ- لوړ زلمي له لرې کلیو څخه د چینی پر خوا را رهی و هغه اوتر اوتر کتل، تږی و، زړه یې د څه نا کراره ارمان تلوسه لرله، پولادی مټو کی یې ایل شوی زوور احساساوه، ځمکه یې موړی موړی تر ګامونو لاندی لکه مست بهاڼ ناکراره ناکراره کیده. کله چې د چینی سر پوری راورسید یوه آه یې وکړ. د هغه سترګې د جمال او ښایست یو بې مثاله پړک وبرېښولې. یوه د ښایست پیغله په هغه شیبه د چینی غاړی ته راغلی وه چې اوبه یوسي او له اوبو سره یې له دې زلمی نه زړه هم یووړ. د هغی جادویی خمار یوه شیبه زلمی لکه کاواکه ټال وزنګاو او چې زلمی بیا دغی د حسن ملکې ته وکتل د هغی یوې نرۍ موسکا یې اندامونه سست کړل. یوې نا آشنا تودوخې نور هم د چینې غاړی ته راښکه د زلمی په سد څه ورنه غلل خو داسی ښکاریده چې هر نفس یې یوه ترانه شوه، هر ونه یو دیوان شو او هره پاڼه یو شعر هر شعر د اوبو خوږی نغمی سره یو عاشقانه سرود جوړ کړ او دوی دواړه یې مدهوش کړل!

ورځی تیرېدی او د چینی غاړه د دوه مینو زړونو د تندې د ماتیدو او د دیدن د غرمو د جل سیوری شو. خو دا تنده نه ماتېده. هغوی د زیارتونو نذرونه ومنل، زلمي د هغی د حُسن د ملکې پلار ته جرګې ولیږلې، خو د هغې پلار په دی وصلت نه و راضي. ډېر جایدادونه یې ورته ومنل، جرګې ستومانه شوې، خو د نجلی پلار ته دا ډیره د شرم اوله دوده وتلې خبره ښکارېده. هغه په خپلې لور کلک بندیزونه ولګول. سره له دې هم دوی په غلا او په پټه د چینی پر غاړه یو بل سره کتل. خلک خو وایي چې قسمت او تقدیر غوښتل دواړه په یوه اورنی مینه کې و آزمایي او په دې آزمایښت کې یې ژوند د دغې مینې نه لوګی شي او په دې توګه چینه کې د مینی سمبول(یاقوتی لال) د ودیعت په توګه کیږدي.

... زلمی نه یو ملنګ جوړ شو، له چینی څخه لږ پورته د لوی زیارت د تیرو بارې ته به یې ډېره وهلی وه. یوه شپه د حُسن ملکې یو خوب ولید، خپل خوب یې یوې بوډۍ ته تېر کړ او ورته ویې ویل چې د زیارت په بهانه لاړه شي، د زیارت ملنګ منجور ته یې کټ مټ ووایی: هغې بوډۍ ته وویل: خوب مې لیدلی چې د الله (ج) هغه دوست او د خپل وخت ولي چې له چینې څخه لږ پورته یې زیارت دی، په سپینو جامو کې چې اوږدې تسپې یې لاس کې وې ورته داسی ویلی و:

« ددې غونډۍ په تل کې یو لوی حوض دی چې همدا چینه ورځنی راوتی، هغه کې یو کب دی! هو، یوازی یو کب! د کب خوله کې یوه مرغلره ده، تر څو دا کب ماته رانه وړې، نو دا مینه مراد ته نه رسیږی.»

په هغه سبا ملنګ د غونډۍ په سر کې د کوهي په کیندلو پیل وکړ. وایي د هغه د یوم او کلنګ غږ شاوخوا کلیو شپه او ورځ اورېد، خو څوک نه پوهیدل چې دا څوک دی او ولی لګیا دی؟

څه موده وروسته ملنګ له دې لومړني آزمایښت څخه په بریالیتوب ووت. هغه اوبو ته ورسېد، کب یې ونیو او د چینی غاړی ته یې راوړ، ترهغه په تمه کیناست چې محبوبه یې په پټه راغله. هغه کب ورکړ. دا وخت کب د هغې له لاسه وښویید او د چینی په اوبو کی لاهو شو. نور نو کب ورک شو. د دواړو له خولې یو سوړ آسویلې پورته شو. کب د چینی اوبو کی مخ ښکته ولاړ او بیا ونه موندل شو. نور نو زلمی د چینی د غاړې ملنګ و او که د ملنګی جامی یې په تن نه وای، نو خامخا به یې د لری او نژدی

کليو د خلکو شک راپارولی وای او بیا نو ورته دلته ژوندون گران و. ورځ تر ورځی هغه ته د خپلې محبوبی لیدل گران کار گرځېد دا ځکه چی هغی نور له کوره د وتلو اجازه نه درلوده.

مودې تیرېدی، ملنگ به له چینې څخه پورته د غونډۍ سیورلن اړخ کې یو کمره ته ډډه وهلې وه او خپله سوزناکه شپیلی به یی غږوله. دهغه د شپیلۍ آواز ته به خامخا هر لاروې په شیبو شیبو تم کېد.

یوه ورځ بیا هم هغه وکولای شول د چینې تر غاړې خپله محبوبه ووینې. هغې د زیارت توغونه نوي کول او په همدې پلمه له کوره وتې وه. د زیارت دباړې سره یی څو ډوډی هم پخې کړی. هغې خیرات وکړ او ملنگ هم دغه خیرات ته راغی دا وخت ملنگ د چینی تر غاړی و، دواړه د داسی شیبی په تمه وو. د چینی تر غاړی کیناستل. ملنگ د ښایست او حُسن د ملکی مجذوب و. ناڅاپه له پورته خوا د پښو او چا د راتگ غږ واوریدل شو. د دوی زړونه له ویری ودرزیدل، هغوی دواړه د زیارت پر لوری لاسونه پورته کړل او د خدای (ج) څخه یې چې یو نوم یی ستار دی وغوښتل چې دوی له شرم او رسوایي څخه وساتي. هماغه شیبه کې دواړه تري تم شول، هغوی د اوبو په رڼو څاڅکو بدل شول او لکه د گلاب د پرخې په شان د چینی تر غاړې په تیږو چینې ته دانه دانه ولویدل. تر نن ورځې هم دغه څاڅکي همداسې یو یو چینه کی لویږي. اوس دغی چینې کې زښت ډیر کبان دي، خو هیڅوک هغه نه نیسي. خلک وایی د هغو نیول وبال لري. د غونډۍ په سر د یو کوهي اثر چی له خاورو ډک شوی اوس هم ښکاري او کله چی سړی د چینې پر غاړه ناست وي، نو له لرې څخه د شپیلۍ یو سوزناک او سحرگر غږ اوریدل کیږي چې کله یې د باد څپې یوې خواه ته او کله بلې خوا ته ورک کړي. او چې څومره سړی دغه غږ ته ځیر کیږي، نو لکه د باد څپې ورسره سرگردانه او بېخوده شی او ډیر خو یې د اوریدو توان هم نلري. اوس هم د لرې او نږدې کلیو او له ډیرو لری سیمو راغلي خلک دغې چینې ته راځي. هغوی لومړی د تیرې رحیل ښکلوي، بیا اوار څپلی له پښو کاږي، په تیری باندې د زنگون په پل زنگون کیږدي او دغه چینه کې فال گوري، خو تر اوسه هیچاته څه ندي وتي. خلک وایي که څوک ریښتینی مین وي، نو د چینی اوبو کې ورته یاقوتی لال په لاس ورځي او هرو مرو به خپل بخت ته رسیږي. خو لکه چې نور نو د زړونو آئیني خړې او گرد جنې شوي، نو ځکه اوس هیچاته هم یاقوتی لال په لاس نه ورځي!

۱۳۵۷

چینوغونډۍ، سیاه جوی

گنهکاره لوبه

زوروره ګرمي ده. د ونو خاښونه د تاوده لمر له لاسه ښکته ځوړند دي. دکلي د خوا د خړې غونډۍ له اړخ څخه توده توده وږمه په دې خوا راچليږي. هلته يوه پېښو د ديوال يخ سيوري ته دلمر له وېرې غځيدلې ده. د چنچنو نوي الوتلي بچيان له يوه ښاخ څخه بل ته الوځي، چرګانو وزرونه سره ليرې او ځوړند نيولي، د کوم يخ سيوري په لټه کې دي. په هوا کې يو ګرد شانته ښکاري چې د کلي پر سر ټوله فضا يې خړه اړولې...

د کلي سپېره کورونه او ختين ديوالونه د لالهاندو ورځو داغونه په زړه زړه لري: يو ديوال نړيدلی، دبل کور څېره لکه د مرغانو توپان وهلې ځاله، په بل انګړ کې نيم سوځيدلی پوزي، په بل کورکې دڅارويو د تلو پرې هره خوا پراته دي خو څاروی نشته، د بلې کلا مخې ته د ماتو شويو کټونو بوڼ لکه د مرغيو لپاره د اينودل شوی لومې په شان جړ پروت دی... دکلي- کور کوڅو کی د کليوالو تګ – راتګ او لری- برې ډير لږ دی، دتيرې شپې د الوتکو غږ اوس هم د ويريدلو کليوالو په غوږو کې دی، يواځې د کوم يوه کور له ټيټ ديوال څخه يوه نيمه ښځه چې سرتر پښو يې توره جامې اغوستي ، ښکاره شي، يا يو نيم بوډا چې پرته له پرله پسې ټوخې بل څه نه ترې اوريدل کيږی.

بل کورکې يوه بوډۍ ادې چې له لاسه يې نه کيږي چې له ګړي څخه لږ اوبه راواخلی او تنده پرې ماته کړي، شاوخوا سترګې غړوي چې خپل کوچنی لمسی وګوري او ورته غږ کړي، خو دهغې لمسی لکه چې د تل لپاره ورڅخه مرور شوی وي...

زه خپل څادر پر سر راسموم چې زما پر مخ نور هم سيوری شي او د ويالې په غاړه غاړه ښکته خواته تاويږم. اوبه په دمه او ورو رواني دي. د ويالې منځ کې د اوبو پر مخ د ويالې د دوو غاړو د ونو ښاخونه اوچته ښکاري. لږ ښکته د څو ماشومانو غږزوږ دی. دماشومانو غږ راباندې ډيری ښه لګيږی. دا هغه يواځينی غږونه دی چې په کلي کې يې لاهم د ژوند نښې بللای شم. هغوی د ويالې پر غاړه په خارو کې لوبې کوي. خپله لاره لنډوم او وار په وار ماشومانو ته ورنږدې کيږم. هغوی څو تنه سره ټول دي او د ويالې غاړه يې نيولې؛ پښې ابله، ببر او خيرن سرونه، خلاصې تنی او په خيرو او سپېرو خارو لړلي لمنې، شليدلي لستونې، تر بيډيو پورې په ختو او خاورو سپيرې پښې، پړسېدلي ګيډې، نري او ډنګر لاسونه او لينګې، ژير رنګونه او الوتې ښې... د يوه په زړه دپلار د وروستيو سلګيو داغ، دبل په سترګو کې دمشر ورور په وينو کې د لژند وجود تصوير چې تر اوسه لا همداسې ثبت دی. دبل په غوږ کې د هغوی د کور د ټولو تورسرو ژړا او انګولاوې چې همداسې به د ژوند ترپايه دده په غوږو کې په انګازو پاتې وي. د بل په ذهن کې دهغو کسانو تت انځور چې د خپلو واسکټونو له پاسه يې ګردنی تړلي او ټوپک يې په اوږو وو...

او په دې کې زما سترګې د هغې کامرې په شان چې د يوه دقيق تصوير اخيستو ته فوکس شوی وي، د ماشومانو لوبو ته ځير کيږي؛ له هيبت او ويرې ځای پرځای ودريږم. دزوبون وهلو په شان هک پک بی خوځيدو!

- هی خدايه ! دا څه لوبه ده؟ دا څه ګنهکاره لوبه...!؟

ماشومان په لوبو اخته دي. هغوی د ویالې پر غاړه په خپلو کوچنیو لاسونو یوه لپه قدرې خاورې د یوې پولې په شان غونډۍ کړي او په دوو سروکې یې ورته پلنې کوچنی تیږی ایښي، هر ماشوم دا ډول لس لس، شل شل ځایه دا ډول خاورې ټولې کړي او په دوو سرو کې یې ورته کوچنی پلنې تیږې درولي. یوه نیم بیا د هریوه ښځه کوچنی کوچنی تیږې چاپېر کړي دي، بل ماشوم ورته ښو واړه واړه لرګي درولي او وړې رنګه ټوټې یې ځوړندې کړي دی، ماشومان لګیا دي کوچنې کوچنې قبرونه جوړوی، زما سترګې د ویالې تر غاړې یوه د لوبو هدیره ګوري... بل ماشوم لګیا دی یوه اوچته نری لښته یې درولی چې شین بیرغ او سور بیرغ لري. د ده په فکر دا به د ټولې هدیرې زیارت وي!

بل یو دوه قبرونه خوا پرخوا جوړوي... ماشومان لګیا دي، زه له خپګان او ویرې ریږدم، زړه مې ډوپکی وهي...

ماشومانو د لويې ونې تر سيورى لاندې د ویالې غاړه په خپلو کوچنیو جندی لرونکو لکړو ډکه کړی، د یوه ماشوم معصومو سترګو ته ګورم؛ لکه چې ورڅخه پوښتم:

- ولې په خپلو معصومو لاسونو داسې ...؟

فکر کوم چې ځواب راکوي:

- ته خو زموږ دکلی خوا کې د غونډی لمنه وګوره کنه!

د بل یوه له سترګو څخه پوښتم :

- ته هم په همدې لوبو لګیا یې؟

زموږ د کلی سپین ږیرو همداسې جوړول !

... او ما په خپلو سترګو لیدل چې معصومو کوچنیو لاسونو یوه (ګنهکاره لوبه) کوله. د کلي سپېرو، بربنډو، په نس وږیو، ګرمی وهلو، پښې ابلو ماشومانو یوه ګنهکاره لوبه زده کړې وه.

پر ما باندې یو هیبت او ویرې وزرونه غوړولي وو، ځان مې نشو خوځولای، زړه مې و چې له ویرې او خپګانه نارې ووهم . زړه مې درزا کوله او پر ما باندې یو شوم (سام) خور شوی و...

برار

هغه ماته اوس هم د صمیمیت، اخلاص، د یوه مهربان تره یا خواخوږي ماما په شان رایادیږی. او لکه چې هغه ټولو کلیوالو ته یو نږدې خواخوږی، ښه دوست، مونس او ترټولو مهمه دا چې لویو کارونو کې یو قوي مټ و، لکه چې هغه زموږ په کلي کې ښه ډیر ثوابونه هم ګټلي وو. زما په ټول ژوندکې لکه د هغه په شان بل تصویر په ذهن کې دومره روښانه ندی پاییدلی.

***

... د مني لنډې ورځې وې، پاڼې په رژيدو وې، خړې وريځې او لړې به د شاوخوا غرونو پرسرونو تاوېدې او د ژمي د لومړنی واورې د وريدو ويره يې راپاروله. کليوال به وروسته د ماسپښين تر لمانځه د جومات پيتاوي ته په کتار کيناستل او ډډې به يې د جومات ديوال ته لګولې.

زموږ په کلي کې به هرکال د پسرلی په راتګ سره دميراو(ميرآب) او پاده وان د نيولو اندېښنه او په مني کې به دلربني د نيولو اندېښنه وه. سږکال هم د مني په دغو ورځو کې کليوال سترګې په لاره وو چې يو څوک پيدا شي اوژمی جومات تود کړي. دوی به لربنی ته (دجومات خادم هم ويل). لربنی به له غره څخه بوټي راوړل. هغه به سهار غره ته خوت، غرمه به يې يو لوی ګيډی بوټي را کوزکړل اود مازيګر لمانځه سره سم به يې د جومات اتشخانه کې اور بل کړ. مازيګر به د کلی د کورنو سره يوځای د جومات له بامه هم لوګي ختل او جومات به تر سهاره پورې ښه تود و. کليوالو لربنی ته يواځې ډودۍ ورکوله.

پيتاوې ته ناستوکليوالو؛ چا نسوار خولې ته اچولی وو، چا د جومات پر چوتره پرزمکه کرښې ايستې او چا هم د کلی يواځنی باسواده ميرزا؛د بسم الله خان خبرو ته غوږ نيولی و. هره ورځ به د همداسې خبرو- اترو په ترڅ کې په لنډه شېبه کې مازيګر شو او د کلي پر سر به شين بخن لوګی خور شو.

په همداسې يو ماسپښين چې موږ ټول پيتاوي ته ناست وو، له لری د کلي په کږه- وږه لار، د کروندوله منځه يو ټيټکی پنډ سړی چې يوه اوږده لښته يې د امسا په دود په لاس کې وه، زموږ خواته را روان و. هغه له لری نابلده او مسافر ښکارېد. کله چې لږ نور هم را نږدې شو، دکلی يو – دوه سپيانو ورمنډې کړی او په غپلو يې پيل وکړ. سپيو غپل او پرله پسې يې لکی خوځولې، سړی را نږدې شو. مامور صاحب بسم الله خان د سنت اخيستو کوچنی بياتی کات کړه جيب ته يې واچوله، د ستار اکا د نسوارو ډبلي هينداره کې يې بريت سمول، نو کوتيبي هم ورته وسپاره. زږه نا زږه او په شک سره يې د زيري په لهجه پيتاوي کې ناستو کسانو ته وويل:

- والله لکه چې له خيره سره لربنی هم پيدا شو!!

ناست کسان هم لږ څه خوشحاله شول او په لاره را روان سړی ته ښه ځير شول، خيروګل په سپيو د (کوتی!) غږ وکړ، سپيو سرونه زمکی ته ټيټ کړل، يوې خوا بلې خواته شول. را روان مسافر ډېر ستړی ښکارېد، څوک نه پوهيدل چې هغه به څوک وي؟

مامور صاحب بسم الله خان چې خپله قره قلی خولۍ په زنګون اينبي وه، هغه يې راپورته کړه او پر سر يې کړه. زموږ په کلي کې مامور صاحب يواځينی سړی و چې ښار ته يې تګ- راتګ کاو، سواد يې درلود او په پاړسي پوهېد، هغه به قوالې(قبالې) هم ليکلی او د خلکو د زمکی د ترکې کار او جريب يې هم کولای شو.

په لاره راروان سړي د جومات پيتاوي ته په رارسيدو سره موږ ټولو ته په ځير ځير وکتل او په ستومانه او ټپ غږ يې سلام وکړ. مامور صاحب ورپاڅېد ښه په غيږ يې روغبړ ورسره وکړ:

وطندار بخير آمدی جور تيار...

نورو کليوالو هم تود هرکلی ورته ووايه او زموږ په کتار کې کېناست. سم له کيناستو سره دپيتاوی له لومړی سر څخه بسم الله خان دوهم ځلي ورته وويل:

- بخير آمدی !؟

هی برار بخير باشی خير نصيبيت، افتو خوش موخوره.

- اجان وقتيش است ديگه زمستان امدنيست. بيشی که دميت راست شوه.
  هی برار تاکه جان ده تن است جان بکن است. دم مم راست نموشه.
- خير بازام زمستان ميايه کارا يگذره کم ميشه.
  برار زمستان موگی مره خونوک ميگره ، هه هه ! دواړو وخنل،
- ده زمستان وتابستان حکمتای خداوند است،
  آری بيشک، اموذات چيزی ره پيش بيره که خير ماوشمايه.
  بيا يې مخ ستار آکا ته واړاو:
- چطو برار؟

ستاراکاچې څو څو واره د هغه له خولی (برار برار) واوريدل، خو په مانا يې ونه پوهېد او لا د دوی دخندا پر مهال حيران شوی و چې دوی څه وويل، نو په جدي او لوړ غږ يې مامور صاحب څخه وپوښتل:

برار څه وايی؟

- برار وايي چې ښه پيتاوی دی.

ستار اکا چې ډاډه شو، نو ويی ويل:

برار ته وايه چې ښه پيتاوی دی او ښه ميلمه هم راغلی دی.

دا وخت نوی راغلي ميلمه مامور صاحب څخه وپوښتل:

- برار! خادم بری مجيت کار دارين؟

له دې پوښتنې سره موسکی شو او مخ يې لکه د سور الوانی اتلس په شان سورشو. مامور صاحب ځواب ورکړ:

- اجان صدقيت شوم ما گپ ميزنيم. خو تو يک چن شو مهمان ما باش، ما ای گپه فيصله ميکنيم.

نوی راغلی ميلمه خوشاله شو او دېټې خندا له زوره په ريږديدا شو. هغه لکه زموږ د کليوالو په شان په کټ کټ نه خندل. هغه تياره داسې خندا کوله لکه د پښ له بنۍ چې په يوه سا باد وځي.

په هغه ورځ هم لکه د نورو ورځو په شان ډیر ژر مازیګر شو. د پیټاوی خلک او له کورونو نور راغلی کلیوال جومات ته ننوتل. مولوی صاحب هم چې چیری تللی و، را ورسید، آذان یې وکړ.
وروسته تر لمانځه ستار اکا نوی میلمه له مټ څخه ونیو او ورته ویی ویل چې ته نن زما میلمه یئ. میلمه ورته وویل:

برار مه ګپیته نفامیدوم مه ده مجیت شوه تیر مونوم. خو ستار اکا ورته قسم وکړ:

- والله چې د لاندي د وچې غوښې لومړی کتره په تا ونه خورم ، نه دې پریږدم. میلمه اریان شو.
مامور صاحب ورته وویل:
تره میمان میکنه ګوشت لاندی بریت پخته کده. خو میلمه وویل:
- خیرببینه امیجه بیاره مه دمجیت نان موخوروم چی تکلیف بتوم؟

فیصله وشوه چې ستار اکا به د ماخستن ډوډی، یو بالښت او یوه شړی میلمه ته جومات ته راوړي.

په هغه سبا هغه مامورصاحب سره میلمه شو او کورته یی ورغی ځکه هغه په خبره ورسره پوهېد او زړه یی نه تنګېد. نورو کلیوالو په وار ډوډئ جومات ته ورته راوړله. زموږ کلي کې همدا دود و چی لرښنی به فقط د ډوډې په وړاندې جومات تودا‌و، نغدې پیسې ډیرې نه وې او نه هم لرښنیودثواب په خاطر هم پیسې نه اخیستی، همدا درې وخته ډوډی ورته هرڅه و، مقصد ژمی تود او موړتیرکړي، خو میراو به افتخاری دنده ترسره کوله، پاده وان به د کال په پای کی د غوا او خوسي پر سره یومن غله او د خره پرسره نیم من غله اخیسته، دکلی ډم به هم یومن اوړه او د لاندې یو دوه کترې غوښه اخیسته.

نوې راغلی میلمه تر یوې اونۍ وروسته د جومات پیټاوي کې چې ډیرو کلیوالو دیوال ته ډډه وهلی وه ، مامور صاحب هم ناست و، مامور بسم الله خان ته وویل:

- مامورصیب، مه پشت یک غریبی میګردم که زمستانیم تیرشوه، بهار بخیر وادی آمدن کوچیا ده جای خود میروم اوغایت اونجه کارا شورو موشه برکت مِیایه امی زمستان سخته. مردمه بګو که مره خادم مجت میګرین یانی؟

مامور صاحب ورته وویل: اجان آ. ما فصیله کدیم که تو بخیر ده ای زمستان خادم مسجد ومیمان ماخات شوی. له دې سره برار پاڅید بیا یې هماغه پخوانۍ خندا وکړه په دواړو لاسو یی د مامور صاحب لاسونه ونیول او کورودانی یی ورته وویل. له هغه وروسته ټولو کلیوالو ده ته (برار) وایه.

مامور صاحب پیټاوي کې ناستو کلیوالو ته وویل چې دا دی برار ته مې وویل چې زموږ جومات به تودوي. دا وخت د کلی اوقی سیداجان دا هم وویل :

- نامخدا جومات لوی دی، دخسو په واړه ګیډي کار نه کیږی، برار به له خیره ښه لوی لوی ګیډي راوړي. مامور صاحب څه ونه ویل،د تایید په دود یې سروخوځاو، خولکه چې د ستار اکا ازمایښت لا پاتی و، نو مخ یې راواړاو ویې ویل:
- برار ګُله، که غره کې دخسو راوړو پرمهال ګیدړه دربانديې راشي، نوڅه به کوې؟

برار یی لږ څه په پوښتنه پوه شو، نو په جرات یی وویل:

- ده کودام غارروبا پوت موشوم شیر که رفته بور موشوم کار مه موکونوم.

له دې سره مامور صاحب او یو څو کلیوالو وخندل. ستار اکا چې د برار په ځواب ونه پوهېد، نو بسم الله خان ته یې د توضیح غوښتلو په دود وکتل. مامور صاحب خبر لنډه کړه ورته ویی ویل:

- برار وایی چی د ګیدړی سوري کې به پټ شم. یو ځل بیا ټولو په کټ کټ وخندل، برار هم دخندا له زوره خوځیده، خو خندا یی نه اوریده کیده. په دې توګه آزموینه بریالۍ تېره شوه. وروسته تر دې آزمونیې برار(رسماً) د جومات خادم شو.

هغه کال په هغه سوړ ژمي کې زموږ جومات تر بل هرکال تود و. کلیوالو کورونو کې ډک کندوان، د وچوتوتو ډک اندي، ګُرت، سنځلې، د لاندي وچه غوښه او هرڅه لرل. کله به چې باندې ګزګز واورې ورېدې، ویالې او لښتي به کنګل وو، نو کلیوال به تاوده جومات ته راتلل او موږ؛ هلکانو به تاوده جومات کی سبقونه ویل. ما لومړۍ سیپاره او شروط صلوة ختم کړی و، ګلستان می شروع کړی و. د هرچا زړه و چې د زړه له تل څخه برار ته دعاوې وکړي. په دې موده کې برار په مولوی صاحب، په کلیوالو او آن پرموږ هلکانو چې سبق ته به راتلو، زښت ګران شوی و. هغه موږ ته د صمیمیت، اخلاص، خوشالي او وروری یو سمبول و.

... دهغه کال ژمی ډېر ژر ووت. له پټیو واورې الوتې، ورو ورو د پسرلي نښې څرګندې شوې. د شنه آسمان پراخه لمن کې یوه یوه توتکی راپیدا شوه. په همداسې یوه ورځ کې کله چې زه له کوره د باندې ووتم، نو دکلي له وروستۍ کلا سره ټول کلیوال راټول وو. زه هک اریان شوم. په بیړه مې ځان هلته ورساو، (برار) دخلکو منځ کې ولاړ و او یوه بوجۍ وچه ډوډۍ یې چې ټول ژمی یې زیرمه کړې وه، په اوږه وه. هغه یې ستار اکا ته ورکړه ویې ویل:

- بیګی ستار برار تو مرغ زیات داری.

ستار اکا غمجن ښکارېد. کلیوالو پنځلس افغانۍ ټولې کړی وې، هغه یې د مولوی صاحب په لاس برار ته وسپارلې. برار ټینګار کاو او پیسې یې نه اخیستې. له خندا یې مخ بیا هم لکه الوانی اتلس سورښکارېد. مولوی صاحب هغه په غېږ کې ونیو او خدای پاماني یې ورسره وکړه. مامور صاحب هم خدای پامانی ورسره وکړه. موږ د کلي هلکان د برار په تګ ډېر غمجن شولو. ټول کلیوال غمجن وو. خو هغه ویل چې نور نو ځم. ماته دخیر دُعا کوئ. د ستار اکا په سترګو کې برار پسې دخپګان نښې ښکارېدې او له برار سره یې خدای پاماني وکړه. برار په خپله لار رهي شو. په هماغو پولو روان شو چې منی موږ د لومړي ځل لپاره ولید. څو څو ځله یې زموږ خواته راوکتل او لاس یې وخوځاو. کلیوال تر ځنډه ولاړ وو او ورپسې کتل یې.

- خدای دې مل شه!
- برار زموږ ورور و،...

د پسرلی توده هوا لګیده. د پټیو د پولو خواوې شنې ښکارېدې. پاس دکلي پر سر د زانو یو اوږد کاروان په تېرېدو و. کله چې برار له کلی څخه ډېر لری شوی و او نور نو د غونډیو څخه پنا کېد، موږ ورپسې وکتل، لکه چې هغه به هم یو ځل بیا زموږ د کلي خواته کتلي وي.

د سیستان یو پخوانی نکل

(له ولسیفوکلور څخه)

زابلستان او سیستان د زمینداور او روه د ټولو نورو سیمو په شان د آریایی پښت له پنځېدو راهیسي نوم درلود. له اشرقه ترمغربه یې سوداګریز کاروانه تلل-راتلل. دبرکتونو یی نوم لګېد. دا دوه آباد ملکونه زموږد نیکونوټاټوبي وو. په دې ملکونو کې زمونږ باتور نیکونه اوسیدل. هغوی ډیر هوښیار او عادل پاچایان او عقلمند وزیران لرل. د زابلستان باچا میرانشاه نومید او د سیستان باچا صابر شاه نومید. میرانشاه یو ډیر دیندار‌ه مسلمان سړی و، صابر شاه هم ډیر نیک سړی و، هغه اووه ځله حج ته تللی و او د ډیرو لرې ملکونو خوارانو او غریبانو ته یی هم خیراتونه او زکاتونه ورلیږل. میرانشاه یوه ډیره ښایسته لور درلوده چی له اشرقه تر مغربه یې د ښایست نوم لګید او د هوښیارۍ سارى یې د دنیا په شازادګیو کې نه و. او صابر شاه بیا یو زوږور او هوښیار زوی درلود. شازاده د آس ځغلولو کې ساری ندرلود، هغه په غشي او نېنه ویشتلو کې دومره تکړه و چې ستن ورڅخه نه خطا کیده. دښکار ځو تازیان یې لرل او دغشي او لیندۍ جوړول یې خپله زده و، دکسب او کمال سړی و. شازاده د لویو حکیمانو کتابونه لوستي وواو په حکمت اوحکومت دواړو باندې پوهید.

یو وخت د سیستان پاچا د کاروانیانو او سوداګرو له کیسوخبر شو چې د زابلستان دپاچا یوه ډیره ښایسته لور ده، نو غوښتل یې چې خپل هوښیار او زړور زوی ته یې کوژده او بیا یې راواده کړي او په دې ډول له میرانشاه پاچا سره خپلوی وکړي، نو صابر شاه له سیستان څخه زابلستان ته مرکه ولیږله چې خپل زوی ته د میرانشاه پاچا لور وغواړي. لوی کاروان جوړ شو، په کاروان کې د صابرشا یو عقلمند وزیر، یو میرزا او یوشاغاسی او ځو اردلان وو، دوی ځان سره ډیر قیمتي سوغاتونه هم اخیستی وو.

د صابرشاه دغو استازیو اومرکې دا سوغاتونه د زابلستان پاچا ته وړل. دا یې یو اوږد کاروان کی په آسونو بارکړل.

مرکه او دغه ریباران ځلورو ورځو کې زابلستان ته ورسیدل. کله چې هلته ورسیدل د زابلستان دپاچا د دربار مخی ته ستړي- ستومانه له آسونو راکوز شول. او د زابلستان د پاچا دربار ته د ورتګ په تمه شول، استول شوي میرزا سره د اجازې غوښتو اولیدنې په خاطر یوه ورقه وه چې د ورقې اخر کې د میرانشاباچا مُهر لګول شوی و، میرزا دغه کاغذ د صابرشا د دربار اردلیانوته ورکړ . هغوی دخپل باچا دربار ته ورغلل او ورته ویې ویل:

- باداره، زموږ سردې له تا قربان شي، له سیستان څخه یو کاروان راغلی او غواړي چې ستاسي حضور ته راشي،

او له دې سره سم يې د سيستان د پاچا را استول شوی ليک ورکړ. موږ ته فرمان راکړه چې څه وکړو؟

ميرانشا کاغذ ور وغوښت او هغه يې ولوست، کله يې چې د صابرشاه مُهر وليد، نو د دربار غلامانو ته يې وويل چې راغلی کاروان ته ميلمستيا جوړه کړئ. يو ساعت وروسته ميرانشاه د مرکې خلک ورو غوښتل. دوی پاچا ته ورغلل او د هغه درناوی ته په کتار ودريدل. وزير مخکې و، شاغاسی او ميرزا ورپسې او دا نور په اخره کې ودريدل او ټولو تعظيم وکړ. پاچا دوی ته ستړی مشی ووېله د دوی قدر يې وکړ. دوی ورته وويل چې مونږ له سيستان څخه راغلی يو. زموږ سترټولواک صابرشاه تا ته سلامونه ويل او موږ يې د مرکې په خاطر راليږلي ياستو. له دې خبرې سره سم وزير د سوغاتونو هغه پيټی ورته مخې ته کېښودې چې صابرشاپاچا ميرانشاپاچا ته راليږلی وو. په هغو کې وړين کوټونه، دسمالونه، د آسونو زين، قيضه اوموزې وې.

ميرانشاه دوی ته وويل:

- اوس به خبرې پرېږدو، تاسې ډير ستړی ستومانه ياست. نن شپه زما ميلمانه ياست، دمه جوړه کړئ او تر سبا پورې ارام وکړئ. د زابلستان باغونه وګورئ، د دربار غلامان به ستاسې ميلمه پالنه کوي.سبا به زه ستاسې خبرو ته غوږ ونيسم چې زما درانه ورور اعليحضرت صابر شاه څه غوښتي دي.

د مرکې خلک د پاچا په مانۍ کې ميلمانه شول. آسونه يې بهر د ميرانشاه چمبر کې وتړل شول او وربشې ورته واچول شوې. د شپې يې ميلمنوته چرګان، کبابونه او غوړې وريجې پخې کړې وې، د ماسخوتن لمانځه کې امامت په خپله ميرانشاه پاچا وکړ. دشپې ميلمانه ويده شول، شپه تيره شوه، سبا شو. دسهار لمونځونه وشول، لمرخاته سره سم ميرانشا په مانۍ کی ميلمنو ته شات، کوچ، خيدک او هګی راوليږلې. د ميلمنو يې ښه قدر وکړ. څاښت مهال چې پاچا د خپل رعيت نورټول کارونه خلاص کړل، نود عريضو او شکايتونو د اوريدو وخت را ورسيد، کله چې د عريضواوشکايتو وار تېرشو، د سيستان کاروانيانو ته يې اجازه ورکړه چې د ده دربار ته ورشی. د مرکې خلک دربار ته حاضرشول. وروسته تر تعظيم څخه کيناستل. صابرشاه دوی ته غوږ ونيو. له زابلستان څخه راغلو ميلمنو يوځل بيا د ميرانشاپاچا سلامونه ورته وړاندې کړل، وروسته يې هغه نور سوغاتونو د ده حضور ته وړاندې کړل چې ډير قيمتي وو او په پيټيو کې نه و کېښودل شوي، دا قيمتی سوغاتونه په زربفتو کې نغاړل شوی وو چې بيه يې کروړونه روپۍ کيدې او صابرشا پاچا، ميرانشاپاچا ته را استولي وو. په دې کې قيمتي غمي، جواهرات او الماس وو. دوی ميرانشاه پاچا ته د خپل وطن د حالاتو، برکتونو، د اوبو د بندونو، باغونو، پريماني او د رعيت دهوسايني ډيرې کيسې او صفتونه وکړل او ويې ويل چې د زابلستان او سيستان ولسونه سره وروڼه او يود بل خواخوږي دوستان دي. دوی ګډ دوستان او ګډ دښمنان لري، خو د دې لپاره چې دغه دوستی لا ټينګه شي، نو موږ د خپلوي وړانديز کوواو په دې توګه يې د صابر شاه زوی ته د ده لور وغوښته او د صابر شاه د زوی د زړورتوب او پوهې کيسې يې ورته وکړی.

ميرانشاه چُرت کې ولاړ چې اوس څه وکي اوڅه ورته ووايي، نو دوی ته يې وويل:

- تاسې به يوه شپه نور هم زما ميلمانه ياست. زه به خپلو وزيرانو او نجوميانو سره سلا وکړم، بيا به ګورم چې خدای څه راپيښوي.

د مرکې خلک بيرته د مانۍ ميلمستون ته ولاړل. په هغه شپه ميرانشاه پاچا وروسته د ماسخوتن له لمانځه څخه خپل عقلمند وزير سره مشوره وکړه. عقلمند وزير ورته وويل:

- زموږستره واکمنه! عالی جنابه: الله دې عمر اوږد لره، بويه چې ښايسته شهزادګۍ له هوښيار او زړورشازاده سره واده وکړي. زمونږ درسره مصلحت دی.

کله یې چې وزیر رخصت کړ، د دربار نجومي يې راوغوښت، نجومی لومړی دپاچا مخې ته په ګونډو شو، د باچا د روغتيا او اوږد عمر لپاره یی دعا وکړه او د پاچا حُکم ته تيار شو.
پاچا نجومي ته وويل:

- د سيستان پاچا زما لورته ريباران او مرکه راليږلي ده، ته د نجوم کتابونه وګوره او بيا ماته مشوره راکړه.

هغه خپل کتاب کی وکتل، وروسته يی کتاب وتاړه په تعظیم او درناوی سره د ميرانشاه تر مخې په ګونډو شو، سر يې ښکته کړ، لږ شيبه وروسته پاڅيد، په درناوي سره د پاچا مخې ته ودريد او ويی ويل:

- زموږ ستره ټولواکه ! تر تا کوربان شم، عمر دې ډير شه، زما يقين راغی چې د شازادګۍ او شهزاده طالع بيداره او ژوند يی په شريکه بختور ښکاري. د شازاده د اقبال ستوری مې وليد او کتابونوکي مي دهغه دزړورتيا، نښې ويشتو او کسبونو ټکي وموندل.

نجومی بيا تعظيم وکړ او په شا ولاړ. وروپسې پاچا هغه سوداګر راوغوښت چې له زابلستان څخه به يې مالونه سيستان ته او له سيستان څخه يې مالونه زابلستان ته وړل. دا سوداګر له زابلستانه تر سيستانه پورې ټولو خلکو پيژاند، ډير مالداره او په سوداګرۍ پوه سړی و. سوداګر راغی پاچا ته يی تعظيم وکړ او په ګونډو شوويي ويل:

- اعليحضرتا! ای زموږ ستره ټولواکه زما شتمني دې تر تا قُربان شي، ماته امر وکه، تيار يم.

پاچا يې تعظيم ومانه او هغه يې ځانته نژدې وروغوښت، سوداګر د پاچا مخی ته کيناست. پاچا د زابلستان د حالاتو، آبادي، هوا، اوبواو د هغه ملک دپاچا او د هغه د زوی او رعيت په هکله ورڅخه پوښتنه وکړه او ورته ويی ويل چې د زابلستان خلک او ولس له خپل پاچا او خپل شازاده څخه خوښ دی که نه؟

سوداګر وويل:

- پاچا عمر دې ډير شه، زابلستان لکه زموږ د سيستان په شان يو پُراومعمور ملک دی، ما ډير ملکونه ليدلي دي، خو له اشرقه ترمغربه او له عجمه تر عربه پورې مې لکه د سيستان او زابلستان په شان آباد ملکونه ونه ليدل. دنړۍ ترټولو خوږې اوبه او تازه ميوې په سيستان اوزابلستان کې دي. دسيستان د اوبو بندونه او باغونه زښت زيات ښايست لري، د سيستان په ډنډونو کې مرغاوی او زانې ګرځي، د ويالو ترغاړو يې د ميوو دونه ونې دي چې ميوه يې څوک راټولولای نشي...

سوداګر د سيستان د آبادی او د سيستان د پاچا همدا صفتونه کول او هغه يې ستايه:

- ...د سيستان پاچا عادل او په رعيت ډير ګران دی، ولسونه يې ايمانداره اوسخاوت لرونکي دي. ما خو چې څومره دسيستان له خلکو اوريدلي دي، د هغوی پاچا ډير عادل او مسلمان سړی دی او زوی يې ډير زړور او هوښيار دی، داسې شهزاده د دنيا په هيڅ ملک کې نشته. په غيبو الله پاک ښه پوهيږي، خو دغو تيرو پنځو کلونو کې چې زه هلته ځم او راځم له هيچا مې د صابر شاه بد نه دي اوريدلي، لارې يې امنيت دي، کسبونه پکې ډير دي، باغونه او کروندې شنې او هره خوا دتازه او خوږو اوبو رودونه روان دي...عدالت پکې چليږي، او ولس او رعيت خپل پاچا ته دُعا کوي.

پاچا دسوداګردخبرو له اوریدو وروسته هغه هم رخصت کړ. په سبا یې بیا هم کله چې ترغرمې پورې درعیت کاروانه ترسره کړل او عریضې او شکایتونه یې واوریدل، نوغرمه یې له سیستان څخه د راغلې مرکې خلک ځانته وروغوښتل او دوی سره یی ومنله چې خپله لور به د صابر شاه پاچا زوی ته واده کړي. کله چې میرانشاه پاچا د صابرشا پاچا ریباران رخصتول، هغوی ته یې ډیر قیمتی سوغاتونه ورکړل او د دوی د آسونو خورجینی یې له راز راز هغو اسبابونو ورډک کړل، چې دلته د زابلستان صنعتکارانو جوړ کړي وو. دوی ته یې د زابلستان وچې میوې، د زرګرانو په لاس جوړ شوی ملاوستنی او د آسونو خورجینی اوطبراقونه ورکړل.

کله چې مرکی ته استول شوي وزیر او ریباران سیستان ته بیرته ستانه شول، لومړی د صابر شاه دپاچاهي مانۍ ته دهغه د درناوي او هغه ته د تعظیم لپاره ورغلل، بیا یې هغه ته مبارکی وویله، هغه سوغاتونه چې میرانشاه پاچا د سیستان پاچا ته رااستولي وو هغه یې ورته مخې ته کیښودل. پاچا راالیږل شوي سوغاتونه یو یو وکتل او بیا یې هغه خزانې ته واستول. دا خبر په ټول سیستان کې خپور شو، نغارې و غږیدې او جارچیانو خلکو ته د دې پېښې خبر ورکړ.

په هغه سبا دښار په لوی ډګر کې د ساندې او نښې ویشتو لوبه جوړه شوه، دغې لوبې ته ډیر خلک راغونډ شول.څو میاشتې وروسته په سیستان کې د شازاده واده ته تیاري ونیول شوه. بیا نغارې وډنګیدې اود سیستان واړه او زاړه خوشحاله وو. د شازاده او شهزادګۍ واده اووه ورځې و، په دغو ټولو اوو ورځو کې دښار خلکو ته ډوډۍ ورکول کیده، نښې ویشتل کیدې اوډولونه ډنګول کیدل.

په ټول سیستان کې لویه خوشحالي وه، خلکو نوې جامې اغوستې، بازارونو باندې جنډۍ ځړول شوې وې او ډولونه ډنګول کیدل. اووه ورځې وروسته د زابلستان د پاچا لور د ګانو، سرو او سپینو زرو له یو کاروان سره په ښایسته ډولۍ کې سیستان ته راورسیدله. ختمونه وشول او یو بل ته مبارکی وویل شوه. کله چې د میرانشاه ښایسته لور د صابر شاه نږور شوه، نو ډیر ښه ښه کارونه یې شرو کړل. نجونو ته یې مدرسه جوړه کړه او د سیستان غریبو خلکو سره یې مرسته وکړه. د هغې ګانې او سرو او سپینو زرو په پیسو یې له سیند څخه ویالې او کانالونه هغو وچو دښتو ته وکښل چې کښت پکې نه کید، یوه ویاله دهغې دپلار په نوم او بله دهغې د خُسر په نوم شوه،اوس هم یوې لویې ویالې ته د صابرې ویاله او یوې بلې ته شاه جوی وایې. سیستان د دُنیا پرمځ یو اباد او له غلو- دانواو میوو ډک وطن شو، له هرګوټ څخه سوداګر په دې خوا رامات وو، د هیڅ شي کمی نه و. د سیستان نجونو، ښځو او ټولو خلکو شازادګۍ ته دُعاوې کولې اودهغې په هوښیارۍ یې ویاړ کاو.خو د خدای کړه و او د بنده ورته کاته و، دا وخت کوپارو یو لوی لښکر له غراغرومه په سیستان را روان کړ چې دغه آباد او ښیراز ملک ونیسی. دښمن غوښتل دسیستان د اوبو بندونه، چې سیستان وربانده آباد و، ونړوي. دښمن دسیستان آبادی او دسیستانیانو خوشحالی نشوه زغملای او د اوبو رودونه یې ټول ځانته غوښتل. دسیستان ځوانانو د خپلو اوبو دګټلو په خاطر تورې ته لاس کړ. چیغه ګډه شوه او د سیستان د اوبو او آبرو د ساتنې لښکرجوړشو.ملاتړلی زلمیان د د وطن د اوبو او آبرود ساتنې لپاره د پردیو د لښکر مخی ته ورووتل. د صابر شاه زړور زوی د لښکر په سر کې و. دوی پنځه کاله له دښمن سره په میړانه جګړه وکړه، سیستان یې تسلیمیدو ته ورنکړ، دښمن یې په شا تمبولو ته اړ کړ، خو د دښمن لښکر یو ګوډاګی په پټه سیستان ته راواستاو. هغه تورې جامې اغوستې وې او مول یې وهلی و چې څوک یې ونه پیژنی، هغه د دښمن له ملکه دوه توبرې زهر په آس باندی سیستان ته راوړل، هغه یې د هغو ویالو په اوبو کې واچول چې د سیستان خلکو او دسیستانیانو پوځ دهغو اوبه څښلې. کله یی چې وروستۍ توبره اوبو کې تشه کړه خدای دغه ګوډاګي څخه توره تیره جوړه او دغه

ګوډاګی ځای پرځای توره شرمیدلی تیره شوه. زهر په ویالو کې خواره شول او د صابر شاه پاچا د لښکر سپاهیان د زهرجنو اوبو په څښلو شهیدان شول. ښار دښمن ونیو خو لږ وخت کی شازاده د سیستان پاتی ځوانان راټول او دښمن يې له سیستان څخه ورک کړ. له هغه وروسته خلک تیره شوی ګوډاګی په تورو تیرو ولي او لانت وربانديږ وايي. اوس د تور ګوډاګي په سر دومره تیرې ویشتل شوي دي چې لویه غونډۍ ورڅخه جوړه شوی ده.

ورک شوی پل

د آسمان کوز او بر سر کې به د تالندې او برېښنا ځغلنده رڼا وځلیده او ورپسې به د تالندې ګړزا شوه. د ړومبني اوربښت ډنډوکي به لا نه وو وچ چې بیا به له کوزې خوا ګڼه توره وریځ د غونډیو له شا راتاو شوه. ته به وایی له خپلو تلو بیرته پښیمانه شوه، دا ځل به برې خواته لاړه، ورپسې به ورو ورو آسمان شین شو، یوه یوه بنګړه لمر او ورپسې به د پسرلی ښه تود لمر راښکاره شو. شنیلي او نوي شنه شوي بوټي به وینځل شوی وو او نرۍ وږمې به ورو ورو ښورول، ورسره به نویو غوړیدلو ګلانو په نڅیدو- ښوریدو پیل وکړ، پسرلنیو مرغانو به وزرونه پرانیستل، خو لږ شیبه وروسته به بیا ګڼه وریځ دهغې باښې په څیر چې تر خپل سترګو لاندې ښکار باندې تاویږی، بیرته را تاو شوه.

یوه بریښنا او بیا ګړز ګړز...! د لمر مخ به یې پټ کړ، د باران څاڅکي به د زمکې خواته لکه غشي را وریدل.

په دغسې یوه ورځ کې په کلي کې آوازده شوه چې میرآو وټاکل شو، له دې څخه درې – څلور ورځې وروسته بیا آوازه شوه چې کلي ته پادوان ونیول شو. خلکو ویل دټېر کال پادوان بوډا و، مالونه يې لری او تازه- ګنیو وښو ته نه شول رسولای، خو سږکال یو چست او بیدار زلمی دکلی پادوان شو. کلیوال ټول خوښ شول.

زموږ کلی د دوو غرونو ترمنځ پروت و. دسره نښتو کورونو دوو خواوو ته شنې باغچې او بیا ورپسې ښیرازه کروندې پلنې شوې وې. دغرو لمنو کې د توتو او غوزانو د ونو باغچې له ورایه ښکارېدې چې له پاسه پکې د چینو د رڼو اوبو لښتې را روان وو. لږ پورته د پرښو خواوو کې دغرنې بادام او نښترو یوه یوه ونه اوچته ښکاریده. له کلی څخه ډیره کوزه یوه شنه پراخه ورشو او شنه چمنونه پراته وو چې منځ کې یې له اوبو ډک جرونه او چړونه بهېدل. شاوخوا يې ښې ګڼې لوخې – پټخې شنې وې. دا ورشو په ګزوګام یا جریب نه حسابېده، خو له یوه سره تر بل سره به آس په تراټ پکی ستړی شو. هر کور دوه درې څاروي لرل. په هغه ورځ د پادوان د مُزد په هکله هم هیڅا څه ونه ویل، خو د تیر په شان د هر څاوری په سر له پسرلی تر مني نیم من غنم یا یومن جوار له پخوا رواج او ښکاره خبره وه چې همدا منل شوی و. له دې

ځخه وروسته په درېیمه ورځ چې د پسرلي تود لمر راخوت، کلیوال په کر- کیله بوختېدل، دکلي ډېر بر سر کې دا غږ واورېدل شو:

مال راولئ مااال...!

دا د پادوان غږ وچې دهغه په اورېدو به هرچا خپل ځاروي له کوره ورایستل. له دې غږ سره سم به له هر کور ځخه یوه یا دوه غواګاني، یو یا دوه خوسي، یو سخوندر یا یو خر یا کوټی ورروان شول. پادوان به دکلی ځاروي سره ټول کړل ټول به اتیا، نوي یا سل وو، د ورشو خواته به یې وخوځول.

د کلي خلک او هلکان له پادوان سره بلد شول، هغه له یو لرې ځای ځخه راغلی و، خپلې سیمې کې یې زمکه نه لرله، پلار یې ختګرو. د ده په حساب له دغو ځارویو ځخه ده ته یوخروار(اتیامنه) غله جوړیدای شي، له دې پرته یو ځه ټپی(ټپاکې) هم پلورلای شي. دا ګټه ورته کافی ده. نوم یې شین ګل و، دکلی هلکانو په شین ګلی مشهور کړ.

شین ګل دنګه لوړه ونه، نافذې او دقیقې سترګې او ګنې وروځې درلودې، په تنه غښتلی او د پادواني د موقف برخلاف یو ځه مغرور هم و او په حرکاتو او خبرو کې یې دروندوالی و. له غریبی سره سره یې ځیره ډېره ښایسته او سپین بخنه وه. حیرت و چې ځنګه دا متضاد اوصاف ده کې راټول شوی وو؟ دکلی هلکانو به ورته(انډیوال) ویل:

- انډیواله سترړی مشی !
- انډیواله، زموږ دغې ژیړې غوا ته ډېر پام کوه، نن- سبا لنګیږی.
- انډیواله پرون وختی تللی وې، زموږ دوه کوټي له ځړ ځخه پاتې وو.
- ...

او شین ګل به دوی ته غوږ نیو، په امانتداری یې خپله دنده ترسره کوله. هر سهار به د پادې مخکې یوه ښکره وره غوا، منځ کې سخوندری او غواوې، شاوخوا خوسکیان او کوټي روان وو. لاخره به ورپسې یو ځو غریبې ښځې رواني وې چې د خوشیو ټوکری به یې پر سرونو وې او تر ټولو به شین ګل وروسته ګامونه اوچتول او تر سترګو لاندې به یې ځاروي ځارل. ته به وایي همدا د پادې (دایمی نظم!)و. ورو ورو د پسرلي ورځې د اوړي په تودو ورځو بدلیدې. ورځې هم اوږدې شوې. اوړی به چې ټکنده غرمو کې په سرو پوټیو او شګو کې پاده مخکې روانه وه، نو شین ګل به لاخره پسې د هی هوی ! نارې وهلې، اوچت اوچت ګامونه به یې اخیستل، د لارې په شګو او خاورو کې به د نورو ټولو پَلونو په منځ کې د ده پَلونه د پای د ټکي په شان برجسته او اوچته ښکاریدل او چې کله به ځاوري کلی ته ورسیدل، نو یواځې همدا نښې به پاتې وې او بس.

دسهار له خوا به هم د لارې په پوټیو کې د پَلونو په پای کې دغه د پای ټکي وو او غرمه به هم کله چې شین ګل لنګې غواوې د لوشلو لپاره راوستلې، دغه پلونه به د پای ټکي وو.

د دوبي په همداسې یوه غرمه کې چې د ښارو پلار او رورور په لو-لور اخته وو، نو هغه اړه شوه چې د کلي له دود سره سم یوه ډوډۍ د پاده وان لپاره پلو کې کیږدي، لښته واخلي او خپله غوا تر پاده ځایه بوځي او پاده وان ته یې وسپاري.

د ښارو د پیغلتوب به دوه کاله کیدل. دا له هغه راهیسې باندې نه وه وتلې او نه هم د کلي دود- دستور د پیغلو د وتلو اجازه ورکوله. ښارو د پیغلتوب د غوټیو په راښکاریدو احساسوله چې له ټیکرۍ څخه وتلیو کمڅیو سره یې باد په سپین سترګې سره لوبې کوي او د ښایست ځایونه یې جامې هسې تخنوي.هغه اوس د ځوانۍ په یوه داسې ټال کې ځنګیده چې د کوچنیوالی ټالونو سره یې توپیرو او دا ورته حیرانه وه. په هغه ورځ یې ورور په کرونده کې پلار سره دغنمو لوکاو او کور کې څوک نه و، له مجبوري یې ټیکرۍ پرسر راسم کړ، مور یې غوا لوشلې وه، هغه یې مخکې کړه او پنډغالي کې یې پادوان ته وسپارله. شین ګل هلته د یواځنۍ کوچنۍ ونې له سیوري پاڅید، څاروي یې سره راټول کړل. ښارو ډوډۍ له پلو څخه راواخیسته زړه یې و غړ. وربانديې وکړي:

- ؟؟

حیرانه شوه.

- په هکله دا زموږ غوا ...

خو نه، ښه به وي چې ورته ووایي:

- اې شین ګلیه !

نه.

- پاده وانه !

نه.

هیڅ یې ونه ویل، پر خپل ځای ولاړه وه. سترګې یې شین ګل پورې ګنډلې وې. شین ګل ډېر بې پروایو دوه ګامه وروړاندې شو، زړه یې و چې ډوډۍ ورځني واخلي او خپلې پادې پسې به ځي، خو یوناڅاپه یې دوه سترګې د ښارو له نظر سره وجنګیدې. یو بل ته ځیر وو، نه پوهیدل چې څه چل دی؟ یو بل ته څه ووایي؟ اصلاً دا تصادف څنګه پیښ شو؟ ولې یو ځلي دواړه داسې غلي شول. پاده وان ډوډۍ واخیسته او دواړه په خپلو خپلو لارو رهی شول؛ یو په یوه خوا اوبل په بله خوا. شین ګل د ورشو په خوا او ښارو په بیړه کورته را ستنه شوه، خو دواړو فکر کاو چې یا یې څه هیر شوي یا یې څه ورک کړي؟؟ شین ګل پاده مخکې کړه او د پادې د تګ په پای کې یې د پای ټکی ایښودل او ښارو په منډه کورته را ستنه شوه، زړه یې درزېد.

دا لیدنه ډېره ګړندۍ او ژر تېره شوه، لکه د لیندۍ د هغو غشو په څېر وه چې په شدت سره یو بل سره مخامخ شوي وي. یا به هم دهغې سپکې سیلۍ په شان وه چې وروسته یې ځان پسې یو توپان درلود. د یوه پادوه وان انځور د ښارو په زړه کې لار وموندە او د شین ګل په مخکې نور د ښارو تصویر لړ- بر کېد...

شین ګل ډوډۍ د څادر پیڅکه کې و مروړله اوپه خپل کار پسې روان شو. دخپل زړګي د تشولو په خاطر یې یوه – دوه د های هوی نارې وکړې، د ده له غړونو سره څاروی چټک شول.

د شین ګل لږ څه خړچکې جامې، جګه دنګه ونه، یوه سپکه خولۍ چې هسې یې بې خیاله او بې پاملرنې مقصد پرسر اړولې وه لکه اصلاً چې د هغې د په سر کولو په هکله یې هیڅ سوچ نه وي کړی. ګډ وډ وېښتان چې د یو ډول آزاد طبیعت او فطرت ننښه وه. اوچت غړ او زغرد ګامونه یې اوچتول، تیزې او ځیرکې سترګې چې یوڅه د بې پروایۍ نښې پکې ځرګندې وې. دشین ګل همدا انځور د ښارو سترګو کې پاتې شو.

او په دې ډول د دوی له دې لیدنې وروسته پرته له دې چې د ښارو پلار آګاه شی، دوی یو پر بل زړه بایللي و. له دې وروسته د ښارو سروسوکت له همدې یوې خبرې سره شو.

زموږ په کلي کې د لومړي ځل لپاره د دود- دستور برخلاف داسې یوې پټې مینې ریښه ونیوه؛ د یوې کلیوالې نجلۍ مینه چې په کلي کې مېشته وه، له یوه پردېس او غریب پادوه وان سره! خو هیڅوک خبر هم نه وو او هیڅا د یوې داسې پېښې اټکل نشو کولای او نه هم چا د دې ډول سپین سترګی اجازه ورکوله. په دې توګه دود- دستور جلا او د زړونو کار جلا وي. دا یوه استثنایي پېښه وه. او دا هم یوه استثنایي پېښه وه چې یو بېخیاله او آزاد فطرته هلک چې آن د خولۍ په سر کولو ته یې څه پام نه کاو، سروکال یې نارې وهلې، مندې یې وهلې، په هر کال کې دپسرلي دلمر په ګرځیدو سره مزدور شوی او د مني دلمر په ګرځیدو سره بیا خپل کلي ته تللی، خپلو همزولو سره یې منګولې لګلولې، په بې پروایۍ یې غرونه ګړنګونه ترشا پرېښي او بالاخره زموږ په کلي کې را ښکېل شو!

او چې شین ګل لومړی ځل د ښارو څېرې ته وکتل؛ لکه د نړۍ د تر ټولو تکړه انځور ګر(یمانی یا لئونا‌ردو داوینچی)په جادو ګرقلم انځور شوی ترټولو ښایسته انځور چې ګوري: ګرد سور- سپین مخ، دوښتاو یو چتر کټ مټ د هغه غرني بوټي په شان چې پلنې او خورې پاڼې یې رازوړندې وي، پرسېدلی شانته غټې سترګې یا دهغه نرګس په شان چې سهارنۍ پرخې مینځلې وي، دوه سره لرې وروځې او پراخ تندی.

اود لومړني ځل لپاره زموږ داسې یوه د پټې مینې کیسه په یادېږي.

په دې ډول دغه تصادفي لیدنه کتنه د ورځې یو ځل کیدای شوه او هیڅا په دې کې هیڅ شک نشو پیدا کولای، خو دوی دواړو به په سترګو کې سره غږیدل او دغه پټه مینه د اوړي د همداسې یوې ورځې د تکنده غرمې په شان توده وه، ځکه چې په همداسې یوه ورځ کې پېښه شوه. د یوه پردېس مزدور مینه له هغې نجلۍ سره چې پلار او موروړته له کوره د وتلو اجازه نه ورکوله آن دا چې ګودر ته یې نه پرېښوده، خو د دوی زړونو یوبل ته لاره وموندله؛ له ډېرو لرې یې لار وموندله : یومغرور پردېس هلک چې لکه د

هوا ګربت په دې لوري را دوره شوی و او بېرته به ځي او د آسمان پراخه لمن کې به د خپل سرګردانه او بېوزله ژوند نور ګوټونه لټوي. دګوربت زړه زموږ په کلي کې بنديوان شو. هيڅوک په دې کيسه خبر نه وو، خو داسې يوه کيسه د دوی په تقدير کې ليکل شوې وه.

تود اوړی تير شو، د منې سيلۍ وچليدې، پاڼې ژيړې شوې، د ورشو واښه خزان شول، لمر وګرځېد، د کوچانو کډې بار شوې او د مزدوريو ورځې پايته ورسېدې او بيا يوه ورځ هم زموږ د کلي پاده وان له ټولو کورو خپله د مزدورۍ غله ټوله کړه. په وروستۍ ورځ د ښارو د کور مخې ته ودرېد. د کور ښځېنتن غله ورته راوړه، خو لکه چې پردېس مزدور له دې کوره خپله مزدوري نه اخيسته، بې اختياره يې څه وويل:

- نه، د دې غلې لپاره ځای نلرم، بار مې درووند شو. ځان سره له ناچارۍ وبوړنېد، څه کولای شم ؟ ...

هغه د دغې کلا له دروازې بېرته په ښت شو، نور ځنډ کولو په ده شک را پيدا کاو، همداسې رهي شو. زموږ د کلي پردېس پاده وان چې هماغسې د پسرلي په يوه بارانی ورځ له يوه اوږده مزله راغلی و، دمنې دپانېريژ په لنډو ورځو کې زموږ له کلي ولاړ.

نور نو لکه چې زموږ کلي کې هرڅه بنديوان شول. ونو پاڼې ورژولې او د پانېريژ په يوه ورځ کې چې د منې ساړه بادونه را لګيدلي وو، بيا هم ښارو له پوټيو ځخه د ډکې لارې څنګ ته ناسته وه او لکه چې کوم ورک شوی پل يې لټاو او ويل يې:

يو ځلی بيا په دې لار راشه   په پخوانو پلونو دې پريوتل ګردونه

کاپره امريکا ده!

نعيم اکا زموږ بزګرو. لوړ قد او پياوړی متې يې درلودې. په کولبه کولو، درمند ميدولو، لَو او د پټي دپولو په جوړولو کې بيساری و. ټوکې يې ډېرې زده وې او خپله به يې هم عجيبې خبرې کولې. يوه ورځ د مياجان د ځوی واده و. ټول يې غوښتي وو. غرمه يې خلکو ته وريجې پخې کړې وې، خو وريجو کې يوه نيمه شګه وه. د ډوډۍ پر مهال د نعيم اکا غاښ لاندې کومه کوچنۍ تيږه راغله کړس يې خواته هاشم جان هم واورېد. د کړس په اورېدو هاشم جان ورنه وپوښتل :

لکه چې وريجو کې تيږې دي؟ نعيم اکا په ټوکه ځواب ورکړ:

- نه؛ تيږې او شګې دي، خو يوه نيمه وريجه هم پکې شته !

شاوخوا ټولو وخندل، خو واده والا په دې ټوکه پوه نشو، که نه خامخا خپه کېد.

هاشم جان د ډاډ ګیرنې په دود وویل:

زموږ او تاسو دا وطنی پایکو ګانو کې ټکول شوې وریجې خامخا شګه لري.

یو چا غږ کړ امریکا ماشینی پایکو جوړه کړی . یو سات کې یو خروارله شګو او خاورو پاکې وریجی نغدې درته پاکوي.

نعیم اکا وویل:

- کاپره امریکا ده !

یو بل وویل داسې زراعتی غواوې یې دی، چې په وخت نیم من شیدی کوي!

بیا هم نعیم اکا وویل:

- کاپره امریکا ده، په وخت نیم من شیدې !!

نعیم اکا به پخوا په اشر دیو بل چا غویی راوست، خپل یوه غوایی سره به یې کولبه وربانديې کوله، او ده خپل یو غویی هغه ته په اشرورکاو. کله یې چې یوڅه پیسې پیدا کړې، بل غویی یې واخیست او د دوو ښکرو ترمنځ یې په تندي باندې ورته یو سور تاویز تړلی و. کله یې چې دا نوی غویی دشوتلې پټې ته دمږولو لپاره بیوه، ورسره نه ته. زموږ کلیوال هاشم جان چې دا نوی غویی ورسره ولید، مبارکی یی ورکړه او ورته ویی ویل:

- واوه واه اوس دې دواړه غوایی خپل دي، بیغمه کولبې وربانديې کوه !

نعیم اکا ورته غوسه شو:

زه یې شوتلې ته بیایم راسره نه ځي، ته د کولبې خبره هم غوږ کې ورکه نو ښه به راسره لاړشي!

یوه ورځ آوازه شوه چې ملک صیب له هر کوره یویو تن غوښتی چې د موټر راتګ ته لاره جوړه کړو. نعیم اکا وپوښتل:

موټر د چا ده او څه پې کوئ؟

خلکو ورته وویل : عجب نوی راکټ موټر دی، په یووار اته خرواره بار وړي.

نعیم اکا په تعجب وویل:

اته خرواره !! کاپره امریکا ده لا په دې موټر!

کله یې چې اوریدلی و چې دباچا شورلایټ موټر امریکا کی جوړ شوی، هک حیران شوی و، له خولې یې وتلې وو :

- کاپره امر یکا ده. پاچا ته چې موټر جوړولای شی، ماهم حج ته لیږلای شی.

حج کول دنعیم اکا لوی ارمان و.

د نویو خبرونو د اوریدو ډیر شوقی و. کله به چې د ښار له نویو پېښو خبر شو، خامخا به یې خپله تبصره هم وربانديږ کوله.

زموږ د پټیو د درمند د اخیستو ورځ وه. زموږ ښوونځي رخصت وو، پلار سره کلی ته تللی وم. نعیم اکا په درمند ځپر ګرځاو. د پټي خوا کې یې یوه ځپره جوړه کړی وه، هغی کې یې یو کټ ایښی و او یو پوزی وربانډی پروت و. پلارسره مې د درمند خواته ورغلم. نعیم اکا ځپر ودراو، په منډه راغی زما پلار سره یې روغبړ وکړ، بیا یی ما ته ستړی مشی وویله او موږ یې ځپرې لاندې سیوری ته بوتلو، پوزی یې هوار کړ. پلار مې و پوښتل:

- څو ورځو کې به درمند میده شی؟
  یره خان صیب، پنځه ورځې وروسته به هم میده او هم باد شی.
- ځه که خدای کول کال دا وخت به ټراکټور ولرو.
  خان صیب، هغه څه شی دی؟
  ترکتور داسی ماشین دی چې کولبه کوی، درمند میدوی او هرڅه کوی.

نعیم اکا هک حیران و. دا له څه شی جوړ دی؟ پلار می ماته ګوته ونیوه اوورته ویې ویل: دا هلک به یی عکس هم درته راوړی او درته وبه یې ښیي.

ما ورته وویل :

اکا ، تراکتور دموټر په شان ټیرونه لري. ګرځي، کولبه ورپسې ټړل کیږي. کولبه یې درې- څلور – پنځه سپارې لری.

- هوی زوی یی لوی کی ! یو جریب څومره وخت کی اړوی؟

اکا، پنځه جریبه زمکه یوساعت کې کولبه کوي.

- ای د نر بچیه په دی قوت. ښه دا چیری جوړ شوی، کابل کی شته ؟

هو امریکایی دي، وزارت زراعت یی لري.

- کاپره امریکا ده !

پلار می ورته وویل: ټرکتور خو وړه خبره ده ، سپوږمی ته ختلي. ګوره دا هلک به درته کیسه وکی، له سپوږمی یې خاوره هم زمکی ته را کته کړی.

دا وخت د کلي ملاصاحب پر لاره تېرېد، کله يې چې زما پلار وليد، لنډ را تاو شو او ځېرى لاندى راغى ټولو سره يې سترى مشى وکړه. نعيم اکا ورته له ګړى ځخه يخې اوبه ورکړى. ملا صاحب اوبه وڅښلې شکر يى وايست او دپلار تر څنګ کى د کټ په بازو کيناست. درمند ته يې وکتل اواوچته غږ يې وکړ:

برکت !

نعيم اکا خير يوسى ورته وويل او اضافه يې کړه:

ملا صيبه ګله، کال ته به دا زاره چاودګى نه وى، په ټاکتور به يى ځېر کوم. ملا صاحب ورته کړه:

-ښه ښه.

ورپسې يې ملا صحاب ته دا هم ور اضافه کړه:

کاپره امريکا ده داسى شيان جوړوي، ته دا هلک ته غوږ ونيسه، امريکا سپوږمۍ ته ختلي آن خاوره يې راوړې ده. دا هلکان يې له مکتبه وروستى وربانده‌ې کتلي يې ده. يو ناڅاپه ملا صاحب په غوسه شو:

- لا حول ولا چوپ سه کفر مه وايه، غرک سى آخرت دى تبا شو.

بيا يى زما پلار ته مخ واړاو.

خان صيب، زوى دى منع که داسى خبرى ندى پکار. دا مښتبيان به بلاوې بوتې کړي. بنيادم څنګه سپږمۍ ته خيژي؟ توبه توبه ! ما ته برګ شو، خو څه يې ونه ويل او همداسې روان شو.

پلار مې ډير وخندل. دنعيم اکا خوله خلاصه پاتې وه ما ته يې کتل، دېښې په غټه ګوته يې دېټي خاوره و ګروله بيا يې وپوښتل :

- د دغې خاورې په شان ده؟
  نه اکا ، موږ له ښيښې وليده ، ګوتې مو ورنه وړې، لږ توربخنه او زيږه ښکارېده.
- کيداى شى ميده تيږى يې راوړي وي، کاپره امريکا ده !

ملا صاحب لا د پټي له بريده نه ووتلى چې د نعيم اکا داخبره يى واوريده ، يوځل بيا يې دنعيم اکا خواته په غوسه وکتل او ګړندۍ روان شو.

نعيم اکا سر خوځاو او د ځېر د ګرځولو په نيت پاڅيد، يوځل بيا يى وويل:

- کاپره امريکا ده !

۱۳۵۶-خيابان کوڅه

تږی مهاجر

سترګو يې پرله پسې څه لټول. له وروستۍ غونډۍ څخه په راتاوېدو بیاهم ښه ځیرشو،شاوخوا یې ښه ولټوله، هیڅ نه وو پاتې. په دې ورځو کې له هنګو اود آدم خیلودرې څخه نیولې، تر جم، کارخانو، کبابیانو پورې دکباړ بازار ښه تود و، زړې او ماتې وسلې، د موټرو پرزې، ناچاودلې ګولۍ، د فابریکو ماشینونه او هرڅه پلورل کېدل، خو چې څوک تکړه شي، راټول يې کړي او کباړیانو ته یې ورسوي. پېښور کې آوازه وه چې غنی خېلو ته قوا راغلي وه، مجاهدینویې څو ټاکونه او موټر ورویشتلي او قوابیرته تښتېدلي، ډټانکونو او موټروخدای بلا کباړ پرځای پاتې ده، خو ده چې څومره وکتل، څه په نظر ورنغلل، لکه چې د دې سیمې یې وړي دي؟!

بیا یې ډېر وړاندې وکتل؛ دمخامخ هوارې لمنې اوشاوخوا غونډیو او د ثمرخیلو له غره څخه داسې ټپ لګېد چې ته به وایې دتیرو پرځای سرو سکروټو د زمکې مخ نیولی دی.دلمر سره تبۍ وار په وارنوره هم لوړېده شاوخوا زمکه د اور په شان سره شوه. لږ وړاندې پرزمکه باندې د ډاټسون موټرو او موټرسایکلونود ارابو پلونه ورته دمبهمو او سپیرو کربښو په شان ښکاره شول، هغه یې بد شاګوم وګاڼه. شاوخوا بیا ځیر شو، خو څه یې ونه موندل. ځان ورته یواځې ښکاره شو او نن به تش لاس بیرته ستون شي. پخوا لږ ښه و په یوه رخ کې د بریښنا له پایو، د سمنټې دیوالونو او پلونو څخه هم یو څه ترلاسه کیدل، په نیمه ورځ کې پوره څو بوجۍ کباړ برابرېد.

تشه بوجۍ یې په اوږه راسمه کړه، هغه ورته د یوه تش کچکول په شان ښکاره شوه. د راتګ پرمهال ده سره دوه تنه نور هم وو، هغوی په یوه بله خوا تللي دي، ښایي هغوی یو خروار وسپنه راټوله کړي. په دې ورځو کې سمو نیمو مهاجرو دکباړ په وړلو او خرڅولو ژوند تېراو.

ناڅاپه یې غرهار تر غوږو شو، ووېرېد ځان سره یې ویل: لکه چې قوا را باندې راغله؟ چې د غږ خواته ځیر شو، نو دوه موټرسایکلونه یې ولیدل چې د یوې غونډۍ له اړخه راتاو شول، د خاورو او دوړو یوه لړه ورپسې هواته پورته کېده. ده شکر وایست چې کوم خطر نشته. موټر سایکلونه لکه په هوا کې چې غومبسې یو له بل نه اوړی، یو له بله څخه په مخکې کېدو او وروسته کېدو دده په خوا راتلل. لار نرۍ، کږه، له خاور او شګو ډکه او کږه- وږه وه. موټر سایکلونه وار په وار رانږدې او کله چې د ده له اړخه تېرېدل، ده ته یې په شک سره وکتل، خو هغوی لکه چې بیره لرله. دواړو پکولونه او پر اوږو باندې ماشینګنې لرلې. په واسکټونو باندې یې ګردنۍ (چانټې)له ورایه ښکارېدې، له پکولونو څخه را وتې څنې یې مخامخ تودباد شاته وهلې چې د پلن چج په شان ښکاریدې. هغوی په بیړه تېر شول، لاخره پسې یواځې د دوړو یوه سپېره لړه او د پټرولو تیلو توند بوی پاتې شو. پام یې شو چې ډېر تږی دی. سترګو یې د اوبو لټون پیل کړ، خو دلته نه کوهی و، نه چینه او نه کاریز.

تږي نور هم ګامونه ګړندي کړل، بيا يې غرهار ترغوږ شو. ده پسې لاخره له لرې يو ډاټسون موټر ګړندۍ راروان و چې د يو غوباړي په شان ورته ښکارېد. ډاټسن د دښتې پر سينه غزيدلی کوږوږ کچه سړک باندې ده ته رانږدې کېد. کله چې ښه رانږدې شو، ده لاس ورته پورته کړ. موټر ورو شو، تږی د خپلې تشې بوجۍ يوه څنډه تر غاښ لاندې کړه ورمېږ يې کوږ او په منډه دموټر شاته وروخوت. سيټ کې څلور تنه وسله وال چې د ماشينګنو يې تور ميلونه بهر ايستلی وو، ناست وو، شاته باډۍ کې دوه تنه ناست وو. کله چې ورخوت ځان يې کلک کړ. موټر بيا ګړندۍ شو. په باډۍ کې دوه غټې وسلې لکه ويشتل شوی زانې پرتې وې: اوږدې غاړې، ټونګه، پښې وزرونه !! لږ هاخوا د غټو غټو کارتوسو درانه درانه صندقونه ايښې وو. تږي مازې دسترګو له کونجه ورته کتل؛ لټ ، ماشه، جاغور... ده اوريدلی و چې کوچنيو ماشينګنو ته کلشينکوپ اودې غټو ته دهشکه وايي.

تږي ته ارمان ورغی چې کاشکې د دې ماشينګنو او دهشکو دوره تېره او بيرته د زانو دوران راشی او د کامې پر سر يا د کونړ د سيند دشيلو پر سر بيا زانې او سارايی بتکی ووينی. د کونړ دسيند په يادېدو بيا تندې پسې واخيست. دسولې ارمان ورغی. مهاجرت نور ستومانه کړی و.

ډاټسن موټر دغازی اباد سيمې ته ګړندی روان و، ورپسې د خړو دوړو يوه لړه پورته کيده. هغو دوو تنو چې د ډاټسن باډۍ کې ناست وو، تږيته په شک کتل او کله به يې وړاندې د موټر د مزل په استقامت لارې ته کتل. دهشکې د دوی پښو ته پرتې وی. يو تن يې مخ راواړاو له تږی څخه يې په غوسه ناکه لهجه وپوښتل :

- مهاجر يی؟

هو !

- کومې کوميټې ته ځې؟

وړاندې پله سره کوزيږم.

تږی د موټر له ټکان سره يو ځل بيا دخپلې تشې بوجې يوه څنډه غاښو لاندې کلکه کړه او په دواړو لاسو يې د موټر د باډۍ وسپنه ونيوه.

تږی چې د بوجۍ څنډه يې غاښو لاندې وه، په سختۍ دوی څخه وپوښتل کله راغلي ياستئ؟

- سهار وختي.

کومسی راغلی؟

- له باړې نه د څڅوبی کندو په لاره رااوښتی يوماښام بيرته ستينږو، ځې؟

تش لاس يم.

دا وخت يو نړيدلی پول راورسېد.

ترى غږ وکړ:

کوزیږم. دبوجۍ ځنډه يي لا غابنو خطا شوه ، خوژر يې په لاسو را ټینګه کړه. بوجۍ تشه او سپکه وه. لکه د باد په شان سپکه وه. ترى ته يي د ډکولو ارمان ورته.

- يوه تن ورته وویل همدلته کوزیږی؟

هو.

داټسن ډیر ورو شو او ده ورڅخه ټوپ کړ.

دهسکي میني کلی لږ څه ښکاره کېد. کا مه ډیره لرى پاتي وه، مخامخ، له سیند نه پورې زښته ډیره لیرى.

د داټسن ټیرونه په تیزۍ وځرخیدل خاورى او شګې يې وشیندلی او همداسې تیزروان شو. ترى شاوخوا کتل. دسړک خواوو ته يي هیڅ شى ونه لیدل؛ نه کوم سوځیدلی موټر و، نه د غازى آباد دفارمونو کوم ټرکټور...

له مخامخ لورى تود بادلګېد. ترې موټر پسې کتل، ځان سره يې ویل که یوه دوه منه کباړ مې ټول کړى واى اوس به همدې داټسنه کى تر څخوبي تلم او بیا به اووښتم. سبا به مې پلورلې وه.

ترى د نړیدلى پله خواته ورتاو شو. د پاخه پله پر ژۍ کیناست له جیبه يې کوچنۍ فولادى اره او دسمنټو د ماتولو دروند ځټک را وویستل. له پله څخه لږ هاخوا یوه سمنټي پایه وه چې نیمه الوځول شوى وه، د ګاډرو سیخان يي ښکارېدل. لږ وړاندې دتیلفون د مزي يو پايه نړيدلې پرته وه. دترې زړه له خوشحالۍ دربکې ووهلې. ځان سره يې حساب وکړ. له دغو وسپنو پوره شپیته کلدارې جوړیداى شي.

یو ناڅاپه د هسکې مینې له بریده د شپږو پرله پسې موزایلو د ویشتلو غږ واوریدل شو. د ده د اټکل له مخې میزایل د جلال آباد په لورى والوتل، هوا کې يي یو شغهار و. له هغې ورځې راهیسې چې روسان راغلي وو، بیا دى جلال اباد ته نه وتلى. له خپلو کلیوالو سره یوځاى له کامې څخه مهاجر شوى و. دجلال اباد او کامې په رایادیدو سره يې روسانو ته قهر یو په دوه زیات شو. لاس يې دسترګو له پاسه څپر کړ شنه آسمان ته يې وکتل:په هر میزایل چې دوه – درې کوپار ولګیږي، نو له شلو به ډېر ووژل شي، خوشحاله شو.

دشپیتو کلدارو او د شلو کوپارو له اټکلي حساب سره سم يې واسکټ وکیښ یوې خوا ته يې ګوزار کړ. له سمنټي پایې د ګاډرو په ایستلو بوخت شو. کمیس يې د خولو له زوره لوند خیشت و.

ترى په بیړه لګیا و چې په پولادى قلم وسپنې د سمنټو له منځه را وکاږي چې يو ناڅاپه يې خواته ګرز شو. له ګرز سره زمکه ځیرې، د ده غوږونه دپ او د اور سپرغۍ هره خوا والوتې. له چاودنې سره سم د ترى په سترګو کې الوتې سپرغۍ ستورې ستورې شوې او له خاورو او شګو سره یوځاى څو قده له زمکېپورتهاو ببرته پر زمکه راولوېد. رڼا ورځ توره شپه شوه او د زمکې پر مخ یو کوهى وکیندل شو. د ترې پرې شویو اندامو سوى وکړ، ستونى يې وچ او ژبه يې ترخه شوه، ځان ورته سپک او تود غونډې ښکاره شو، نور څه يې ذهن ته ورنغلل او د وینو څاڅکو يې په شاخوا تیږو او شګو یویو سور خال کینبود.

د هغه پر چپه اړخ لویدلی پکول او د پله خوا سره اینبودل شوی واسکټ باندې یو پریړ ګرد پریوت.
هیڅوک پوه نشول چې ترې له کومې خوا راغی او په کومه ولاړ.

خالونه

د وړي د میاشتې شلمه ورځ وه. د کندهار تود اوړی په تېرېدو و او هوا ماته شوی وه. دا وخت د کندهار انار او انګور پخېدو ته نږدې او د بازارونو ښه جم وجوش و. په همداسې موسم کې د هر کال په شان د کندهار ښار نوې ښه موندلې وه، نور نو د هتیو مخې ته چا سیوری نه جوړاو. هرڅه رنګ بدلاو. له شاو خوا ورشو ګانو او ایلبندونو د کوچیانو د کډې کولو ورځې نږدې وې. د ډنډ ولسوالۍ او ماله جات دښار د ودانیو له بامونو ښنه ښکارېدل، دامان ډېر شین نه و، خو هلته په یونیم باغ کې دکندهار د نورو سیمو په پرتله انګور پاخه وو. دلويي والې ښخه لړ پورته دښتې کې؛ د کوچیانو کیږدیو ښخه یوې کوچۍ د مستو یو سپین دیګ پر سر رااینبی و او په اوچتو ګامونو د بازار خواته را روانه وه، لاخره پسې دهغې پنځه- شپږ کلنې لور چې لویه او ډېره درنه لمن یې له ګامونو سره وړاندې – وروسته کیده لوښي پښې منډې پسې را وهلې. کله چې دوی بازار ته را ورسېدل، نو ګڼه- ګونه زیاته شوې وه. کوچیانو به هرسهار پوښه مستې یا شیدې راوړل، هغه به یې د بازار پر خلکو پلورل او له دې ځایه به یې یو نیم شی بیرودل.

بازار کې خلک هر لوری تلل. د هرچا بیړه وه، یو راته او بل ته، خو یوه هم بازار کی له ځانه کومه نښه نه پرېښوده او نه چا دا ډېر زیات خلک شمیرل. خلک هماغسې راتلل او تلل لکه دې دنیا ته چې له اوله تر ننه بې شمیره مخلوق راغلی او بیرته تللی. ډېر پکې ارمانجن ښکارېدل، ځینې پکې سودایي او یونیم پکې ډېر بې پامه هم و. یو نیم بیا هیڅ بیړه نه کوله.

د کوچۍ پنځه- شپږ کلنه لور هم د دې بازار یوه سیل کوونکې وه. یو هټیوال چې په ملا کړوپ شانته و او دهټۍ مخې ته یې اوبه شیندلې لکه د نورو ورځو په شان له کوچۍ ښخه مستې وپېرودلې، هغه یې د خپلې هټۍ دختو کټو کې تشې کړې، د کوچۍ سپین دیګی یې بېرته ورکړاو یو څو روپۍ یې وروشمېرلې اود ړومبی په شان دخپلې هټۍ په سمبالولو بوخت شو. د کوچۍ لور دا مهال دهټیو په ننداره وه، کوچۍ په غوسه ورغږ کړ:

پرخې ! راځه سی ځو.

دوی روان سول. کوچۍ تش دیګی پر سر اینبی و، پرته له دې چې په لاسونو یې ونیسي همداسې بیدریغه روانه وه، په دې کې به چې کله پرخه وروسته پاتې سوه، نووربانديې غږ به یې وکړ:

- پرخې، را زغرده سه !

هغی به را منډه کړه بیا به یی هم د اوږده او لوی کمیس درنه لمن وړاندې – وروسته کیده او د مور د لوی ټیکری پیڅکه به یی ونیوله او ورسره سمه به روانه سوه، یوځل بیا چیرې په کتو کتو کې وروسته پاتې سوه. دوی د سرپټ بازار څخه په تیریدو و، چې پرخې یو دړی ډوله زري غوندې کاغذ وموند. ژر یې را پورته کړ. د دا سګریټو د ډبی کاغذ و چی ځلېده. هغه یې لاس کې کلک ونیو، ورته خوشاله سوه، موریې چټک ګامونه اوچتول. په سرپټ بازار کې کوچۍ د تار پلورلو یوې هټۍ ته ودریده چې تار واخلي. په هټۍ کې تار ، ستن، زردوزی خولۍ، دسمالونه، اوبدل شوې غاړې او لوی او کوچنی څادرونه پلورل کیدل. هلته مخامخ څو بوتلونه کتار ایښي وو، په هغو کې راز راز مرۍ وې یو څو نورو کې رنګه خالونه ځلیدل. په یوه بل غټ بوتل کې غټې او کوجنۍ مرۍ ښکارېدې. کوچۍ له هټیوال څخه دبړستنې د تورو تارو پوښتنه وکړه. هټیوال دوه- درې کلاوې تور تار چې لکه د ښځو د کمڅیو په شان سره تاو شوي وو، د کوچۍ مخې ته کېښودل. کوچۍ یوه کلاوه تار راپورته کړل، په کوچیانی لوړ غږ یې وپوښتل:

- دا پرڅو؟

هټیوال چې د ګیدړې د لکی په شان یو برس مخې ته لر- بر کاو کله به یی مچان وربادی شړل او کله به یې د څادرونو له سره ګردونه وربادې څنډل،دتارو کلاوې ته وکتل او په داسې اکټ یې کوچۍ ته وویل لکه هغی ته یې چې وړیا یا ډېر ارزانه ورکوی:

- ادې دا په شل اوغانو دي.

کوچۍ پرته له دې چې له خپل سر څخه دیګ کوز کړي، یا هغه په لاسو ونیسی، لګیا وه او تارونه یې کتل. دا وخت هټیوال د تاروصفت ورته شروع کړ؛ په وچ او نري غږ یې ورته وویل:

- ادې دا خورا نامی کلک تار دي ...

لکه چې د کوچۍ دغه صفتونه ډېر نه خوښېدل او د خبرو حوصله یې نه لرله، ژر یې یو شلګیز ورکړ او یوه کلاوه تور تار یې راپورته کړل. دا وخت پرخې د مور د ټیکري پیڅکه کلکه ونیوه او په زاریو یې ورته وویل:

- ادې خالونه راته واخله .

رنګه او ځلېدونکو خالونو دښیښه یی بوتلونو له منځه پرخې ته سترګکونه وهل او هغې ته ډیر ښکلی ښکارېدل، دهغې کوچنی زړه یې تخناو. په بوتلو کې سره، شنه، ژیړ آن سپین خالونه ایښي وو. هټیوال په نري او وچ غږ د خالونو صفت شروع کړ.

ادی دا خورا شکولی او شایسته خالونه دی...

پرخې بیا دمور ټیکری وخوځاو. کوچنۍ نجلۍ خالونه غوښتل. دوه سترګی یې د خالونوډکو بوتلونو پورې ګندلې وې. ګوته یې د بوتلو خواته نیولې وه. هټیوال په یوه سا د خالو صفتونه کول.

ادی دا خورا شکلی او شایسته ...

پرخی بیا دمور دتیکری پیځکه وخوځوله . کوچۍ بیا هم پرته له دی چې سپین دیګی له سر څخه راکوز کړي، یا هغه په لاسونو ونیسي، د خپل ټیکری له یوې پیڅکی یې یو لسګیز را وکیښ او هتیوال ته یې ورکړ. هټیوال دسترګو په رپ کې بوټلونه را واخیستل څو دانې سره، څو شنه، څو سپیناو ژیړ خالونه یې سره ګډ کړل، کوچنۍ پرخې ته یې ورکړل. پرخې نیم خالونه په یوه موټۍ او نیم نور یې ړومبني موندلي رنګه کاغذ سره په بل موټۍ کې کړل اوخوشحاله شوه. مورته یې پورته وکتل د مننې په دود یې خندل. دپرخې کوچنی زړه له خوښۍ په کوګل کې له خوشحالی داسې رپید لکه کوچنی مرغی چېپه کېس کې ټوپکې وهي. ډېره خوشحاله وه، لکه تر اوسه یې چې په ټول ژوند کې داسې خوښې نه وی لیدلي، خو مور ورته په غوسه وه. پرخې ته همدا اوس د ټولې نړی نعمتونه ددغو خالونو او دهغی دړی په اندزه نه ارزېدل، لا دا ترټولو نعمتونو ورته زیات وو.

هټیوال د بوتلونو سرونه بیرته ټرل او هغه یې پرخپلو ځایونو ایښودل. کوچۍ خپلو پاتې پیسو ته غوټه واچوله او د پرخې کوچنې زړګی د خوشحالی دربکې وهلې چې یو درز شو. له درز سره د هټیو دړې او د دیوالونو خښتې هواته والوتې. سرپټ بازار ټول دوړو او تور لوګی ونیو. دا وخت د یوې هټۍ مخې ته یوه کوچنی نجلی داسې په یوه اړخ لوېدلې وه چې له کوچنیو لاسونو څخه یې سره، ژیړ او شنه خالونه هرې خواته شیندل شوی وو، له خالونو سره په خوا کې سرو وینو پرزمکه لار ایستلې وه. نور نو خالونو هغه ځلا نه درلوده، نور نو خالونو سترګکونه نه وهل، نور نو خالونه ډېر شرمیدلی وو، لکه چې هغوی غوښتل ډېر ژر ځانونه د هرچا له سترګو پنا کړي.

ســـتر ارشاد

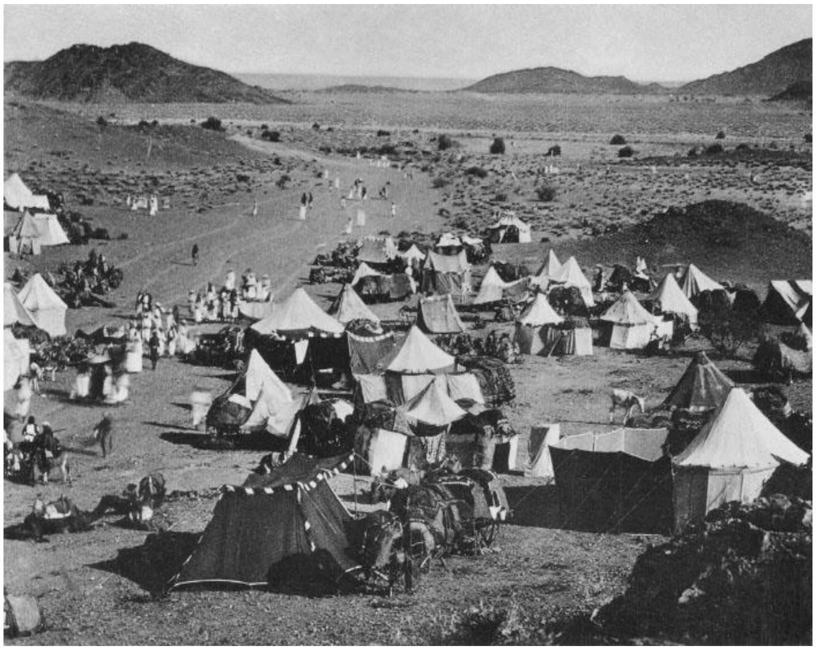

ن

د ذوالحجې میاشت ډېره را لنډه وه. دغه میاشت ځینې کلونه نهه ویشت ورځې وي. د مبارک پیغمبر صلی الله علیه وسلمپه ارشاد به حجاج د ذوالقعدې میاتشتې له شلمې وروسته ټولېدل؛ زیاتره به لومړی مدینې منورې ته راتلل، بیا به د مکې معظمې په لوري ټول یوځای تلل، یو شمېر نور به له اطرافونو مخامخ مکې منورې ته راورسېدل.

له لیرې یوځو د خرماونې لکه دزمکې پر مخ د یوې تورې پټارې په شان ښکاریدې، په همدې برید دوه درې ځایه سراب لکه د رڼو او یخو اوبو په شان ترسترګو کېد. د کاروان د اوښانو سیوري د دوی له پښنو سره وو. په دې ورځو کې به د عربو بېدیانی بیرۍ له شام، مصر، حبشې ،مدین او وادی السبع تر مدینې منورې سفرونه کول او د سوداګرو د کاروانونو د تګ او بیرته راتګ او بیا دحج ورځې نژدې کیدې . په دغو ورځو کې مدینې منورې یو بیل شأن، شوکت او ابهت درلود . لکه چې ټول برکتونه او انوار دلته راټول شوي وي .

له هغه راهیسې چې د اسلام د مبارک دین لومړنی ځرک وځلید ، درویشت کاله پوره کیدل. درسالت آسمانی پیغام تر ډېرو ملکونو خپور شوی و. د ذوالقعدی د میاشتی په راښکاره کیدو سره حضرت رسول (ص) سرور کاینات محمد مصطفی احمد مجتبی وفرمایل چې مسلمانان دی د حج سفر ته چمتو شي . د خاتم النبیاء صلوة الله علیه وسلم هدایت او بلنه به مومنانو ته یو زیری او دبې شانه کیفیت او تاثر ځخه ډک اغیز و . کله چې اصحاب کرام د پیغمبر (ص) درانه حضور کې مشرف وو، نو ټولو به لاسونه په زنګنو اینښي وو او په یو خاص تمکین او چوپتیا به یې سترګې نه رپولې او دحضرت رسول الله(ص) ارشادات به یې د زړه په غوږونو اوریدل او کله چې ټول د حج د سفر له نیت ځخه خبر شول، خلک له هر ګوټ ځخه ډلې ډلې مدینې ته راتلل، خیمې به یې غوړولې او د تګ د ورځې په تمه وو . له لرې او نژدې سیمو ځخه په سلګونو زره خلک چې حج ته د تګ لپاره چمتو شوی وو، راټول شول .

د ذوالقعدی د میاشتی پنځه ویشتمه ورځ وه. د کائناتو سردار او د انبیاوو د سالار محمدصلی الله علیه وسلمد حرکت ساعت نژدی کېد، د پیغمبرصلی الله علیه وسلمناقه (قصواء) مدینه کې زنګونه پرزمکه کیښودل او کله چې پیغمبر(ص) د هغې جلب وخوځاوه او قصواء پورته کیدله، نو لویې زمکې خپل وجود کې یو دروند خوځښت احساس کړ . د زمکې له سره تر عرش پورې یو معطر او ګوارا وږم خور شو، زمکې او آسمانونو کې یو پرتم او حرارت پریووت. کله چې قصواء لومړی ګام پورته کاوه، نو پیغمبرصلی الله علیه وسلموفرمایل:«لبیک اللهم لبیک ، لبیک لا شریک لک لبیک ، ان الحمده و النعمة لک والملک لا شریک لک ، ....» دی غږ سره د آسمانونو ملائیکو د تعظیم سرونه ټیټ او د پیغمبر (ص) مبارک آواز سره سل زره مسلمانانو حج کوونکو خپل غږونه ستوي کړل او له هغو سره یو ځای د کائناتو او د ټولی هستی هرې ذرې دا غږ تکرار کړ او تلبیه یې ذکر کړه. له دې سره سم د حج ته تلونکیو یو لوی کاروان د مکی معظمې په لوري وخوځید. دغه کاروان بشریت ته د سولې، سلم او وروری پیغام لیږداو او کله چې خدای (ج) مکه معظمه خپلو بنده ګانو او انبیاوو ته د میثاقونو او آزمایښتونو یوه جایګاه هم ګرځولې وه. هغه آزمایښت چې الله تعالی په هغو سره حضرت ابراهیم(ع) او حضرت اسمعیل (ع) و آزمایل او بیا هم کله چې د حضرت ابراهیم (ع) له پښته او نسلونو ځخه نور اولادونه رالوی شول، نو په دې کې حضرت ایوب(ع) هم د آزمایښتونو د یو ستر آزمایښت سره مخامخ شو او دا دی حضرت رسول محمد

مصطفی(ص) هم خپل کاروان او يارانو سره په هغه لوری روان وو چی ابراهيمی سنت خپل امت ته و ښيی او يو ستر ارشاد او د بشارت عظيم آزماينښت او له خير او سعادت څخه ډک امر او هدايت هغوی ته واوروي. دا کاروان چې د تلبيه ، تهليل او تسبيح انګازې يې هوا کې خپريدې، ټول د سولې، امن او امان د پيغام او بشارت وړونکی و. هغوی هيڅ ژوندی موجود نه ځوراوه، سارايی مرغان يی نه تورول، هغوی هيڅ شين ډکی او بوټی نه غوڅاو. په هيڅ شي يې د تعرض او تجاوز اجازه نه ورکوله دا ځکه چې د هغوی بشارت هر شي او هر موجود ته سلام، امان، عزت، صفا او امن و. حضرت رسول خپل امت ته د تعاون او تساند ، وروری او خير ، حوصلې، رحم او زړه سوي هدايت رساو. هغه مبارک غوښتل چې ټول بشريت ته د عدالت ، مساوات ، اخوت ، خير او عزت لار وښيی.

دغه ستر ارشاد او بشارت لرونکی کاروان د ذوالحجة الحرام په څلورمه ورځ مکی ته ورسـېد . مکې ته له لرې او نژدې سيمو څخه نور زيات شمير مسلمانان لا پخوا راټول شوي وو او خپل محبوب لارښود حضرت محمد(ص) ته منتظر و .

ماښام کاروان ذی طوی کې تم شو په هغه سبا د کعبې د کور په لوري وخوځيدل او د هغې په ليدو يې د هغې د عظمت ، برکت او شرف لپاره دُعا و کړه .

حضرت رسول مقبول (ص) دا څو کاله د دعوت په کار دومره بوخت و چې ايله په همدې کال وزګار شو چې له ډېرو مسلمانانو سره د حج مراسمو ته تشريف يوسي. دا د بعثت درويشتم کال و. حضرت رسول- سالار انبيا وروسته تر دُعايی د حج په مراسمو پيل وکړ. په نمرة کی يی خيمه ووهله ، د عرفات په ميدان کې يې ټول مسلمانان راغونډ کړل ، خلک شاوخوا په صفونو کې سره راټول شول او دخپل رهبر د خبرو د اوريدو لپاره غوږ غوږ شول ، حضرت رسول(ص) وفرمايل :

- ای خلکو ، زما خبری واورئ ځکه ؛ زه نه پوهيږم چې نور به وروسته تر دغه کاله دلته هيڅکله هم تاسو سره مخامخ نشم....

د دې خبرو په اوريدو سره د نيم مخلوق سترګو کې اوښکی ډنډ شوې. د پيغمبر نږدې اصحابو هم په تاثر زمکی ته کتل، خو د خپل لارښود او د انبياوو سالار خبرې يې په زغم اوريدې:

- ما تاسو ته د حج مراسم پخپله دروښودل. په بل کال کې به زه تاسو سره و نه اوسم او بيا دزرګونو مسلمانانو په سترګو کې اوښکې ډنډ شوې. دا شيبه مسلمانانو دخپل محبوب پيغمبر مبارک او نوراني صورت ته وکتل او دهغه ستر ارشاد ته ځيروو چې فرمايل يې:

- ای خلکو ستاسو وينه ، ستاسو مال او ستاسو آبرو د قيامت تر ورځی يو پر بل حرام دي. آيا د حق پيغام مې تاسو ته واوراوه؟

له خلکو آواز پورته شو:

- هو! واموورېدل!

حضرت رسول (ص) بیا وفرمایل:

ـ یا الله ته شاهد او ګواه اوسه ، او په تکراریي وفرمایل :

ـ ... نور نو د وینی بدل اخیستل منع کوم... ای خلکو واورئ چی ستاسو د هر ورور مال پرته د هغه له رضایت څخه پر تاسو حرام دی ، آیا حق می تاسو ته ورساوه؟

بیا هم د خلکو له ګڼی ګوڼي آواز پورته شو:

هو؛ یا رسول الله (ص) واموورید.

حضرت رسول (ص) خپل رسالت او په هغه څه چي مکلف و ټول مسلمانانو ته واورول او په مفصل ډول يي هغوی ته ارشادات بیان کړل بیایی وفرمایل:

ـ حاضرین دی زما دا خبرې غایبینو ته ورسوی او یا الله ته شاهد اوسه. او دا خبره يي دری ځلي تکرار کړه.

کله چي رسول الله (ص) خپل رسالت او د انسان ، انساني کرامت بیاناو، نو د بې شمیره جمعیت په لور يې نظر وکړ او د خدای (ج)څخه يي د هغه تحمل، زغم ، صبر او توفیق مننه وکړه چي ده او د ده اصحابو ته يي نصیب فرمایلی و، هغه چي د رسالت په دوره کي ور په برخه و. مکي معظمي د ورورۍ، اخوت، سولې، صفا ، له حرامو څخه د پرهیز او ایمانداری ستر ارشاد واورید چي اسلامي امت يې په دې میثاق قایل کړ، همدا وخت د لوح محفوظ څخه د (الیومُ اکملتُ لکُم دینُکُم...) خبر راوسید .

سرور کائنات محمد مصطفی احمد مجتبی دغه ستر ارشاد خلکو ته واوراوه ، پرځمکه او آسمانونو یو هیبت خور و، نور نو د کائناتو د قضا او قدر په دیوان کي د پیغمبرانو او رسالت پر سلسله د نبوت د پای مُهر ولګول شو .

۱۳۵۸

کابل پوهنتون

د افغانیت «اپه ګانیت» ثبوت

(یوه لنډه تاریخی کیسه)

موږ (د آرین پښت) هیڅکله په ځان نوم نه دی ایښی؛ دا نور دي چې د دغه پښت میرانې ته ګوته په غاښ او بیا یې ورته « آپه ګان » ستر میرني ولس نوم ورکړی او بیا د عربو او عجمو په خوله دغو افغانانو د خپل افغانیت ثبوت په رېښتیا هم ورکړی!

په ۱۸۳۹م. کې سره له دې چې د هندوستان (د سرو مرغۍ) د انګریز په ولکه کی وه، خو د آسیا په زړه کې لا د آزادۍ او بهادرۍ وینه په جوش وه او انګریز په دې پوهېد چې دغه زړه ټولې آسیا او په تېره هندوستان ته د آزادي ژوند وربخښي. دوی ته په دې هکله د افغان- انګلیس د لومړۍ جګړې ناکام یرغل هم د عبرت درس و، نو په دې کال یې په بربنډه توګه زموږ پر وطن یو ځل بیا د بلوسېدو هڅی پیل کړی. دوی تر ۱۸۴۱م. پورې په راز راز پلمو غوښتل زموږ باتور ولس ښکېل کړي. په پای کې؛ سره له دې چې انګریزانو افغانی ملی مشران، دولتی مخورین او لاربښوونکي په هر لوري خواره واره کړل، مګر ولس په خپل نوښت د تاریخ په سلګونو ګمنامه قهرمانان او سپاهیان مخته کړل او د انګریز د ایستلو هوډ یې ترسره کړ.

***

... تیر منی و، د لوړو چنارونو پاڼې ژیړې اوښتی وې، لکه د بنګالي پیغلو په شان چی د ګډا ژیړ اتلسونه یې اغوستي وي او نرۍ نرۍ وږمې یوه شیبه په کرار نه پرېښودې. لکه د هر مني په شان د کابل د سین اوبه خړې اوښتی وې. لکه چی د سین غاړو (د موج خیزی) موسم ته تیاري نیوله؟!

د سین دوو خواوو ته د ذولفقار کلا، ظریف خان کلا، چنداول، باغ قاضی، تخته پُل ... په خپلو لوړو برجونو، تیرکش لرونکو دیوالونو او سنج لرونکو بلیو سره د تاریخ د عظمت او د خواجه صفا د ابهت د نښې په توګه په خپل زړه کې پټ توپان درلود.

د ماښام لړه په خورېدو وه چی عبدالله خان اڅکزی، امین الله خان نایب لوګري، امام بِردی ازبک او دوست محمد غلجائی د باغ نواب سیمې کې د نورو ملی او ولسی مشرانو د راټولیدو په تمه ناست وو. له نږدې جومات څخه د « الله اکبر» او ورپسی لږ څه هاخوا د څو کسو دګامونو غږ د دوی خبرې و وشلولې. دوی سمدستي د لمانځه په نیت پاڅېدل. دغه څو نوي کسان چې راورسیدل؛ دوی آغا حسین قزلباش، عبدالعزیز سلیمانخیل او میر آفتاب عاشقانی عارفانی وو. دوی په څو صفونو کې اقامت وکړ او د لمانځه څخه وروسته یې د الله (جل جلاله) دربار ته د سولې او پر انګریز باندې د بري د دُعا لاسونه اوچت کړل.

د شپې په پخیدو سره څه د پاسه اویا تنه د مبارزینو او ننګیالیو مشران را ټول او له انګریز څخه د هیواد د پاکې خاورې د آزادۍ نقشه یې جوړه کړی وه. د دوی لومړنی کار دا و چې انګلیس مکناټن ته یې ګواښلیک وسپاره، همدا و چی په دوه- درې ورځو کې د ښار هټی وتړل شوی، د پُلخشتی جومات کې د غزا اعلان وشو، ټولو ښاریانو د پرنګیانو د شړلو ملا وتړله. د ژمي لومړۍ واوره لکه د پاغوندو د پنډوسکو په شان ورو ورو د ځمکې پر مخ خپل سپین څادر غوړاوه چې انګریزی لښکر په بالا حصار کې د ویرې یخنۍ نیولی و. ننګیالیو په لږو ورځو کې یو بشپړ ولسي لښکر جوړ کړ. په بالا حصار کې د پرتو پرنګي جنرالانو واښې وتښتېدې. لوی پرنګی مکناټن په منډه له بالا حصار څخه شیر پور ته وتښتېد، هلته

خپلې لويې چونۍ ته ورغی، کله چې ننګيالي په دې وپوهيدل چې انګريزان د مقاومت نيت لري، نو پر هغوی يې ناتار پيل کړ. جنرال چارلس او جنرال برنس ووژل شول، دجنرال کمپيل د لښکر اوه سوه تنه په يوه ورځ کې له منځه ولاړل او په خپله کمپيل ژوندی ونيول شو او له نيول کيدو سره سم يې د اسلام کلمه پر ژبه جاری کړه، بريګيډ يرشلتن هم د تېښتې لار غوره کړله ...

ميرنيو ننګياليو د دښمن د ناموس د بچ پاتې کېدو لپاره هغوی ته خبر داری ورکړ چې خپل ماشومان او تور سرې په امن او امان له بالا حصار څخه وباسي.

د افغانانو دغه حرکت انګريزان او دهغوی تور سرې هک پک کړل. هغوی او د هغوی تور سرو چې پخوا هم د افغانانو د ناموسداري، همت او ميراني خبرونه اوريدلي وو، اوس يقينی شول چې دغه باتور قوم په خپلو خصلتونو کې د دنيا ممتاز قوم دی. هغوی پوهېدل چې افغانان د ترُحم او زغم لرونکي خلک دي. مګر که زور ورسره وچلول شي، نو بيا ځمکه په دښمن سور اور ګرځوي! او دې خبرې ميرمن سيل د چورتونو په درياب لاهو کړی وه ...

د ميرمن سيل د سترګو تنابونه له بالا حصار څخه تر شيواکيو، زنده بانانو او بينيحصار پورې غځيدلی وو او په دې کې به يې کله کله د ننګياليو د (الله اکبر) غږونه تر غوږ شول. سيل که څه هم انګريزه وه او د خپل پوځ د تيري او بې شميره ظلمونو شاهده وه، مګر بيا هم يو داسې اثر پرې غورځيدلی وو چې هکه پکه پاتې وه. د هغې سترګې د ساپيو د غرونو پر څوکو، شاخ برمته او شير دروازه پريوتې وې او د افغان ملت برَم او شوکت ورته همداسې هسک بريښېد. درې ورځې وروسته بالا حصار ته خبر راغی چې د انګريزانو قشلې په سياه سنګ کې ماته خوړلې ده. په همدې مازيګر انګريزي جنرالان خبر شول چې افغانانو قندهار او غزنی کې هم انګليسيانو ته خبر داری ورکړی، چې د دوی پاکه خاوره پريږدي او د افغانانو آزادي او استقلال په رسميت و پيژني. مکناټن ته بله لار پاتی نه شوه دا يې ومنله چې ننګياليو سره خبرو ته حاضر شي.

د ۱۸۴۱م. کال د دسمبر په درويشتمه ورځ چې د کابل پر غرونو د واورې سپينه برستن خوره وه، د پرنګي لوی لښکر دهغو له سوونو توپونو او وسلو سره په سره تبی ناست و. تر دې وخته پورې انګريزانو توده جګړه کې څوڅو ځله ماتې خوړلې وه، خو يوازې د سياسی نيرنګونو او پستو خبرو په زور يې لا پښې په کابل کې ټينګې کړی وې. د ننګياليو مشران د محمد اکبر خان په لارښوونه له مکناټن سره د ليدلو په خاطر په بی بی مهرو کې د هغود چونيو پر لور وخوځيدل. له مکناټن سره د هغوی خبرې د اوسنی اماني ليسې او راډيو- تلويزيون تر منځ سيمه کې وشوې. انګريزانو په ښکاره يو څه ويل، مګر په پټه يې غوښتل چې د پنجاب څخه دوی ته نوی مرستندوی لښکر راورسيږي او يو ځل بيا د افغانی ننګياليو د توري په وړاندې خپل توپونه او زغرې و آزمايي. انګريزانو د ځنډ او ځنډ په مقصد راز راز پلمې لټولې. د دسمبر په څوارلسمه نيټه يې افغانی مشرانو ته ويلی وو چې موږ غواړو زموږ نهه زريز ايسار شوی لښکر او دانګريزي جنرالانو کورنی له بالا حصار څخه بي بي مهرو ته ولاړ شي. ميرنيو مشرانو د هغوی دغه نتواتې ومنله. سردار سلطان احمد خان ته دنده وسپارل شوه چې دغه لښکر او په هغو کې انګريزی تور سرې د کابل د ننګياليو د تورو له ګوزار څخه په امن – امان تر بی بی مهرو ورسوي، خو

کله چې افغانان د انګلیس په دغو حیلو او نیرنګونو و پوهېدل، نو له پنجاب څخه د نوي لښکر تر را رسېدو او د دوباره صف آرایي تر مخه یې هغوی د توري په زور له وطن څخه ایستلو ته اړ کړل. د ۱۸۴۲ د جنوری په شپږمه ټول هیواد کې د آزادئ غوښتونکو قیامونو د انګلیسانو اوولس نیم زره کسیز لښکر او په سلګونو درانه توپونه او ټوپک اړ کړل چې کابل پریږدي.

وروسته بیا میکنزي او لارنس ولیکل: «میړنیو افغانانو د انګلیس تور سرې او بوډاګان په پټ او درنښت وساتل ...» او کومه ماشومه نجلی چې د خورد کابل په لاره کې د انګریزانو له کورنیو څخه پاتی شوې وه، هغه مبارزینو د نواب محمد زمان خان کور ته وسپارله. نواب صاحب هغه د خپلې لور په شان وساتله او بیرته یې انګلیسانو ته ورستنه کړه.

په دې توګه ریښتینو او میړنیو افغانانو تل د خپل « آپه ګانیت » ثبوت ورکړی، نورو منلی، اعتراف یې پرې کړی او د ویاړ نومونه یې پرې ایښي دي.دجنرال میکنزی او لارنس د لیکلي تاریخ یوه کیسه په همدغو ټکیو لیکل شوی ده.